

argus

jaargang 13 nr 2 juli 1988
kwartaaltijdschrift van de Stichting Kritisch Faunabeheer

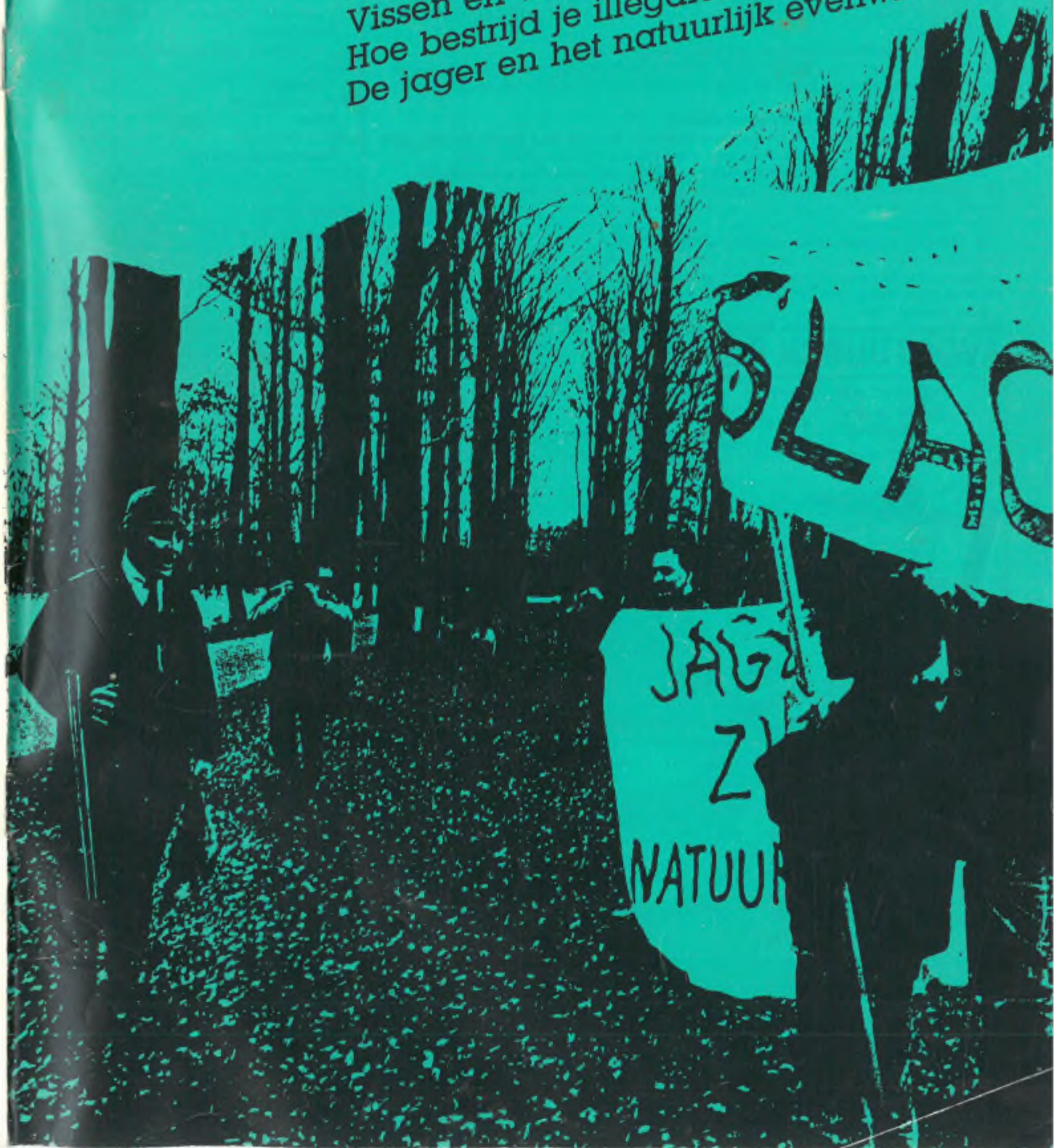

Kraaien en weidevogels
De bever komt terug

Het effect van de nazorg
Vissen en vissers

Hoe bestrijd je illegale vogelvangsten?

De jager en het natuurlijk evenwicht

Inhoud Argus 88/2

W. L. Jansen; Naar een moreel en wetenschappelijk verantwoord faunabeheer 3

Over mode en kitsch in de natuurbescherming, de jacht op gemeentegronden, en de (zoveelste) hetze tegen eksters.

W. Ruitenbeek; Hoe bestrijd je illegale vogelvangsten? 4

Zeventienduizend 'vogelliefhebbers' houden een kwart miljoen grotendeels klandestien gevangen Europese vogels in kooitjes. Het ministerie liet onderzoeken hoe aan deze illegale praktijken een einde te maken is. De onderzoeker kwam met merkwaardige aanbevelingen.....

E. Oosterveld; kraaien en weidevogels in het Zuidelijk Westerkwartier 6

Het verslag van een veldonderzoek naar het roven van de eieren van weidevogels door zwarte kraaien. Het blijkt allemaal nogal mee te vallen.

R. Daalder; De bever komt eraan. 9

Na een afwezigheid van 150 jaar zullen er deze herfst weer bevers in Nederland huizen. Een voorbeeld van een grondig voorbereide en voorzichtig uitgevoerde herintroductie.

H. Niesen; Kievitseieren rapen: het effect van de nazorg 11

De Friezen blijven maar bezig. Steeds meer eierrapers, steeds meer boze boeren en verontruste kieviten. Helpt de pasjesregeling niet? En wat is nu het effect van die geroemde 'nazorg'?

H. de Nie; Wordt de visfauna geprivatiseerd? 13

Perestrojka binnen de OVB. In dit geval betekent dat niet veel goeds: minder geld voor onderzoek, meer voor propaganda ten behoeve van het sportvissen.

H. P. Gallagher; de jager op het slappe koord van het natuurlijk evenwicht 15

De jagende buitenmens herstelt regelmatig het natuurlijk evenwicht door allerlei dieren die hem niet bevallen af te schieten. Is dit een goede rechtvaardiging van jacht? Trouwens, wat is dat natuurlijk evenwicht nu eigenlijk.

R. Musters; Ecoplan en de natuurontwikkeling 18

Een gesprek met Hans van der Lans, mede-auteur van het veelbesproken en felomstreden Meinwegrapport. Over de Meinweg, over natuurontwikkeling en de natuurbescherming, over het werken in een klein biologisch bureau.

Kort nieuws 20

AVONTUUR IN DE NATUUR

DR LASTPOST

ISSN 0166-5073

Argus is het kwartaaltijdschrift van de Stichting Kritisch Faunabeheer, postbus 76, 1243 ZH 's Graveland. Argus is gratis voor donateurs, die minstens 25 gulden per jaar betalen.

Redactie

Remco Daalder, Lodi Nauta, Marieke Ohm, Wim Ruitenbeek.

Vormgeving

Walter Lentjes

Vaste medewerkers

Ene Fimmen, Fred Hess, Rob Musters, Henrik de Nie.

Redactieadres

R. Daalder, Bestevaerstraat 11, 1056 HD Amsterdam. Telefoon 020-189241.

Fotoreactie

Pieter Elbers, Ligusterpad 13, 5925 BT Venlo.

Expeditie

Rita Stockmann

Druk

HPC, Arnhem

Adreswijzigingen naar

Gerard van de Sande, Baan der vrouwenlaan 135, 5282 TL Boxtel.

Doelstelling

De Stichting Kritisch Faunabeheer is een landelijke organisatie. Het doel is een ethisch en wetenschappelijk verantwoord faunabeheer. De SKF tracht haar doel te bereiken door het verbeteren van wetten, het propageren van milieuvriendelijke beheersmaatregelen, het stimuleren van onderzoek en het kenbaar maken van onderzoeksresultaten aan beleidsinstanties en publiek.

Bestuur

R.W. Akkermans, R. Boeve-Bant, M.A. Brunt, W.L. Jansen, D.C. de Kempnaer, M. Kerres, W. Lentjes, H. Niesen, G. van de Sande, R. Stockmann, I. van den Aabele.

Sekretariaat SKF

R. Boeve-Bant, postbus 76, 1243 ZH 's Graveland, telefoon 02945-1319/08373-16879/030-731176.

Penningmeester

G. van de Sande, Baan der vrouwenlaan 135, 5282 TL Boxtel, tel. 04116-78446. Postgiro 3522188.

Regiogroepen

Afdeling Limburg : Postbus 27, 6114 ZG Susteren, tel. 04499-2848. Afdeling Groningen, Postbus 41146, 9701 CC Groningen, tel. 050-128022.

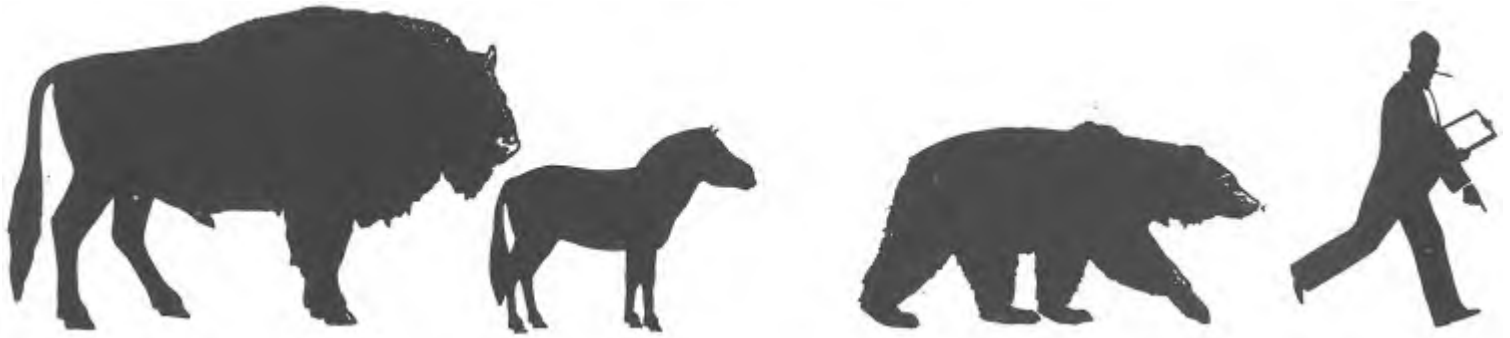
Knipselkrant

Zes keer per jaar verschijnt de SKF-knipselkrant, een bloemlezing van de in de Nederlandse pers verschenen artikelen over jacht en faunabeheer. Abonneren door overmaking van 15 gulden per jaar op rekening van penningmeester SKF te Boxtel, giro 3522188 onder vermelding "knipselkrant". Voor deze krant bestemde knipsels kunnen worden gestuurd naar : SKF knipselarchief, Schout Roffaertstraat 162, 6042 VZ Roermond.

Naar een more®! en wetenschappelijk faunabeheer

W.L.Jansen

Mode en kitsch

Het verschijnsel mode is ook in kringen van natuurbescherming en natuurbeheer niet onbekend. Van tijd tot tijd komt een nieuw of oud idee op, dat meestal veel waardevols bevat, maar zich zodanig ontwikkelt, dat het oorspronkelijke doel op de achtergrond raakt. Het idee wordt overal toegepast, zonder dat men zich afvraagt of het overal wel op zijn plaats is of altijd en in alle gevallen nuttig en nodig. De ouderen onder ons herinneren zich nog wel de rage in de bosbouw om alle houtbestanden te bestuiven met kalk- en fosformeststoffen om ze beter te laten groeien. Van later datum is de mode om de natuur te laten begrazen door (half)wilde dieren. Ook hier een kern van verstandige overwegingen, maar al snel uitgegroeid tot een modeverschijnsel. Het resultaat werd nauwelijks gecontroleerd en niemand keek goed na of het oorspronkelijke uitgangspunt, als dat al vaststond, wel werd bereikt. In dit laatste is nu gelukkig verandering gekomen: de proeven

met Schotse Hooglandkoeien op de Veluwe worden zorgvuldig begeleid en geëvalueerd.

Dan wordt er veel energie besteed om verwaarloosde poelen in het grasland te herstellen ter wille van kikkers, padden en salamanders. De moderne landbouw hecht aan deze drinkkolken geen waarde meer en overal groeien zij dicht of worden zij gedempt. Het weer openmaken is een duidelijke verrijking van ons cultuurlandschap. Maar als men ziet dat in het waterrijke Noordhollandse poldergebied ook al kolken worden gegraven, vreest menigeen dat de mode hier wat ver wordt doorgedreven. Is slootonderhoud (met de hand) niet veel nodiger?

Verontrustend vind ik bepaalde berichten uit Limburg. Het fraaie natuurgebied, de Meinweg, met al zijn bontheid van facetten en biotopen komt in de publiciteit als proefgebied voor een wilde-dierenpark. De beheerders hebben de handen vol met het in stand houden van de aanwezige waarden en de inheemse fauna. Maar nu moet het

nog veel mooier worden door er elanden, wisenten, otters, bevers, edelherten en wilde paarden los te laten. Niet omdat het voor de instandhouding nodig is, maar om toeristen te trekken of gewoon uit menselijke bemoeizucht en de even menselijke drang om de natuur mooier te maken dan hij van zichzelf is. Was het niet Henri Polak, die lang geleden al zei, dat de mensen niet tevreden waren voor aan iedere boom van het bos ook nog een schilderij hing? Me dunkt dat er in Limburg genoeg te doen is om natuur en landschap "gewoon" in stand te houden en verliezen van de laatste tijd te herstellen. Het plateau van Margraten is nog lang niet veilig, ik mis nog altijd de bloeiende hoogstamboomgaarden, de vleermuizen in de mergelgrotten zijn minder talrijk dan enkele jaren geleden, de Vroedmeesterpad en de Eikelmuis zijn zeldzaam en de Hazelmuis is verdwenen. Naar mijn mening is er werk genoeg in Limburg zonder goede natuurgebieden in te richten als proeftuin of als toeristen-attractie.

Eksters

Overigens hebben eksters het dit voorjaar zwaar te verduren. In jaegerskringen is een hetze ontkend om eksters te bestrijden. Velen in stad en land, die niet weten dat dat echt niet nodig is, laten zich voor de gek houden. Ondanks een uitstekend artikel van Bayens in het tijdschrift Vogels en allerlei reacties in de pers, zijn vele eksters in hun broedtijd vermoord. Dat is formeel in strijd met de Europese vogelrichtlijn, die nog steeds niet voor Nederland schijnt te gelden, maar ook met alle wetenschappelijke gegevens. Eksters leven voornamelijk van plantaardig voedsel. Alleen in de broedtijd, als hun jongen extra eiwitrijk voedsel nodig hebben, komen eieren en jongen van vogels soms voor op hun menu. De zangvo-

gelstand heeft daar niet van te leiden, zoals uitvoerige objectieve tellingen diverse malen hebben uitgewezen. En zeker niet in stadstuinen, waar iedereen zijn katten naar tuinen van de burens laat gaan, om daar de vogels te belagen.

Blijkbaar worden wetenschap, Internationale Verdragen en het gezond verstand in een klap weggevaagd, zodra de "oerdrift" in de jager omhoog komt. De meeste mensen die aan hun "oerdriften" toegeven, worden opgesloten om de maatschappij te beschermen. Misschien een aardig idee voor onze jager mannen?

Jacht op gemeentegrounden

Het Steenwijkse voorbeeld om de

jacht op gemeentegrounden niet meer te verhuren aan plezierjagers krijgt steeds meer navolging. Grote gemeenten met veel grond als Arnhem en Apeldoorn zijn al gevolgd, evenals Leeuwarden. Het ontwerp-beheersplan voor de Utrechtse gemeentelijke landgoederen Oud- en Nieuw-Amelisweerd en Rhijnauwen heeft ook geen behoefte aan plezierjacht. Dat is al enkele jaren zo en heeft slechts het leven gekost aan twee zwarte kraaien en twee eksters. Wij weten niet of dat nu echt nodig was, maar het bewijst toch wel weer dat natuurbeheer zonder jachtgeweer heel goed mogelijk is.

Hoe bestrijd je illegale vogelvangsten?

Houdt vrijwel niemand zich aan 100 kilometer per uur? Dan verhogen we de maximum snelheid tot 120 en gaan we pas daarna strenger controleren. Aldus onze regering. Zijn vrijwel alle door "vogel-liefhebbers" in volièrtes gehouden Europese kooivogels klandestien gevangen en verhandeld? Laten we dan het aantal kooivogels uitbreiden en de handel legaliseren en daarna strenger controleren. Aldus biologiestudent Jeroen Schenkels in het verslag van zijn doctoraalstudie over het houden van Europese vogels, uitgegeven door de Directie Natuur, Milieu en Faunabeheer. Een vlijtige leerling, die de tijdgeest goed heeft begrepen!

foto Jacques van der Neut

Wim Ruitenbeek

De wet en zijn mazen

Het vermoeden bestond dat de bepalingen in de Vogelwet van 1936 ten aanzien van Europese kooivogels slecht functioneren. Bovendien wordt vanuit de organisaties van de vogelhouders sterke druk uitgeoefend om de mogelijkheden tot het houden van Europese vogels te verruimen. Deze liefhebbers willen ruimere mogelijkheden voor het vervoeren van kooivogels en uitbreiding van het aantal soorten met Goudvink, Frater, Barmsijs en Europese kanarie. Dat was voor het Ministerie van Landbouw en Visserij aanleiding om onderzoek te laten doen naar de vogelhouderij, alle praktijken die daarmee samenhangen en de controle daarop.

De Vogelwet van 1936 verbiedt het houden in gevangenschap van alle Europese zangvogels, met uitzondering van zeven zogenoemde kooivogels: Putter, Kneu,

Sijs, Groenling, Vink, Geelgors en Merel. Het vangen, vervoeren en verhandelen van deze soorten was echter vanaf 1936 wèl verboden. Alleen vogels die in 1936 al in gevangenschap verkeerden en hun nakomelingen mogen in kooien verblijven. Die eerste generatie is natuurlijk allang dood en het fokken met kooivogels blijkt niet mee te vallen. Slechts een gering deel (zo'n 20%) van de ongeveer 17.000 "vogelliefhebbers" houdt zich hier met wisselend succes mee bezig. Toch verblijven in Nederlandse volièrtes nog 250 á 300.000 Europese kooivogels: grotendeels dus klandestien gevangen ("wildvang") en verhandeld. Controle op deze illegale praktijken is erg moeilijk. Zit zo'n vogel eenmaal in een kooi, dan valt niet meer te bewijzen dat het wildvang betreft.

Gebrek aan deskundigheid en motivatie

Het fokken van Europese kooivogels vraagt veel aandacht, deskundigheid en ruime, goed begroeide volièrtes. De meeste vogelhouders ontbreekt het aan minstens één van deze zaken. Gebrek aan

deskundigheid en onvoldoende motivatie zijn volgens Schenkels de belangrijkste oorzaken van een geringe aanwas van gekweekte vogels. Daar komt bij dat het erg moeilijk is te kweken met uit de natuur weggevangen vogels. In een kooi opgegroeide vogels komen er veel gemakkelijker weer tot broeden. Maar de meeste kooivogels komen rechtstreeks uit de natuur, waarmee de vicieuze cirkel gesloten is.

Schenkels heeft deze situatie uitgebreid onderzocht en gedocumenteerd. Met talloze cijfers toont hij aan dat de huidige kooivogelliefhebberij grotendeels op de illegale praktijken van klandestiene vogelvangsters en malafide handelaars moet berusten. Tot zover niets dan lof voor dit degelijke verslag.

Aanbevelingen

Des te merkwaardiger zijn echter de aanbevelingen van dit verslag. In het kort komen ze hierop neer:

- Handhaaf de huidige mogelijkheid tot het houden van de zeven Europese soorten.
 - Bind het houden van Europese vogels aan een vergunning, die alleen wordt afgegeven als de houder in staat blijkt te zijn zelf de vogels te kweken.
 - Verbeter de controlemogelijkheden door de vogels te registreren en te ringen met een gesloten ring die zo krap is dat hij alleen bij nestjongen kan worden aangebracht. Het houden van ongeringde vogels moet worden verboden.
 - Geef de vogelhouders een proeftijd van vijf jaar, waarin ze moeten aantonen dat ze wèl in staat zijn voor eigen kweek te zorgen.
 - Als dat lukt, legaliseer dan ook het houden van de door de liefhebbers fel begeerde Goudvink.
 - Handhaaf het verbod op zangwedstrijden met Vinken.
- Die laatste aanbeveling valt uiteraard alleen maar toe te juichen. Op de andere valt echter nogal wat af te dingen:
- Fraude met ringen zal bij dit systeem mogelijk blijven. Ook nestjongen kunnen uit de natuur worden geroofd. Als dit soort maatregelen tot gevolg zou hebben dat illegale vogelvangsters hun activiteiten verplaatsen van het vangen van volwassen vogels naar het uithalen van nesten, dan zal het effect voor de natuur eerder slechter dan beter zijn.
 - De handel zal door deze maatregelen worden gelegaliseerd, wat het klandestien vangen van de vogels zal stimuleren.
 - Waarop berust de verwachting dat de vogelhouders binnen vijf jaar wel voor

voldoende eigen kweek kunnen zorgen, als gebrek aan deskundigheid en motivatie de belangrijkste oorzaken zijn van het huidige geringe kweksucces?

Bureaucratie voor 3400 mensen

Het enige motief voor deze halfslachtige voorstellen is dat zoveel mensen plezier beleven aan deze vorm van vrijetijdsbesteding. Als het belang van de vogels zelf niet telt, waarom dan de ergernis van talloze natuur- en dierenliefhebbers daar niet tegenovergesteld? Trouwens om hoeveel "liefhebbers" gaat het eigenlijk? Er zijn ongeveer 17.000 vogelhouders, maar daarvan fokt slechts 20% zelf, en alleen die groep zou volgens deze voorstellen in aanmerking moeten komen voor een vergunning. Dat zijn dus welgeteld ongeveer 3400 mensen. Moet zoveel onduidelijkheid en bureaucratie worden gecreëerd voor de omstreden liefhebberij van zo'n kleine groep?

De oplossing van het probleem lijkt toch zo eenvoudig: verbied het houden van alle Europese vogels. Zo'n maatregel is makkelijk te controleren en zal bij flinke boetes (veel hoger dan de huidige!) veel vogelhouders afschrikken. Laten zij zich vermaken met makkelijk te kweken exotische vogels als Kleurkanaries en Grasparkieten. Beter voor het imago van de "vogelliefhebbers", beter te handhaven, beter voor de vogels, beter voor de natuur. •

Literatuur

- Akkermans, R. 1985. Inheemse kooivogels, de garantie voor knoeierijen. *Argus* 10(2): 11-12.
 Schenkels, Jeroen, 1987. Het houden van Europese vogels in Nederland. Verslag van de Directie Natuur, Milieu en Faunabeheer van het Ministerie van Landbouw en visserij. 's-Gravenhage.

Vinken- Zeer geliefd als kooivogels.

Buiten zijn ze veel mooier, (foto Eric-Jan Ouwerkerk)

Een kwart miljoen vogeltjes in kooien.

Daaronder zijn veel sijzen, (foto Pieter Eibers)

Kraaien en weidevogels in het zuidelijk westerkwartier

In het voorjaar van 1987 is er in het Zuidelijk Westerkwartier door een samenwerkingsverband van plaatselijke boeren, jagers, natuurbeschermers en de Milieufederatie Groningen een veldonderzoek uitgevoerd naar het roven van eieren van weidevogels door Zwarte Kraaien. Over de aanleiding, de opzet en de resultaten van dit onderzoek gaat dit artikel.

foto Mike Weston

Ernst Oosterveld

De aanleiding

In gesprekken over weidevogelbescherming in het Zuidelijk Westerkwartier (ZWK) tussen boeren en natuurbeschermers is de rol van Zwarte Kraaien (of Roeken, zoals ze daar alle grote kraaiachtigen noemen) altijd een heet hangijzer (zie ook Bakker, 1986).

Boeren hebben de ervaring, dat legsels, die ze bij hun werkzaamheden hebben ontzien, toch nog worden vernield. De Zwarte Kraai is dan nogal eens de boosdoener. De boeren wijzen erop, dat kraaien de laatste jaren in het ZWK zijn toegenomen en zij zijn van mening, dat deze toename een belangrijke oorzaak is van de achteruitgang van bepaalde soorten weidevogels. Vanuit die ervaring is een voor de hand liggende beschermingsmaatregel het afschieten van zoveel mogelijk Zwarte Kraaien.

Natuurbeschermers stuit dit echter tegen de borst. Ze hebben bezwaar tegen een dergelijke ingreep in de natuurlijke

verhoudingen tussen diersoorten of wijzen erop dat het dweilen met de kraan open is: de afgeschoten dieren worden direct weer vervangen door kraaien uit de omgeving (Spaans en Renssen, 1983). Volgens hen moet de werkelijke bedreiging voor weidevogels bij de intensieve landbouwmethode gezocht worden.

Een gesprek over weidevogelbeheer loopt zo nogal eens uit op een welles-nietes-discussie. Natuurbeschermers zijn wel eens geneigd de mening van boeren hierover niet serieus te nemen en boeren trekken snel de conclusie, dat kraaien wel de grootste bedreiging voor weidevogels moeten zijn, omdat die soms zo duidelijk waarneembaar eieren vreten. De resultaten van onderzoeksrapporten zijn vaak in strijd met de ervaringen van veel boeren.

Omdat voor weidevogelbescherming samenwerking tussen natuurbeschermers en boeren onontbeerlijk is, moest eens duidelijk op tafel komen, welke bedreiging Zwarte Kraaien voor weidevogels nu precies in het ZWK vormen. Wanneer hierover tussen boeren en natuurbeschermers overeenstemming bereikt kan worden, kan er openheid ont-

staan voor verdere maatregelen ter bescherming van weidevogels in het ZWK.

Om deze reden heeft het Projekt Boer en Beheer van de Milieufederatie Groningen het initiatief genomen een veldonderzoek te gaan doen in het ZWK, in nauwe samenwerking met plaatselijke boeren en natuurbeschermers.

Onderzoeksvraagstelling

Het probleem is uitgewerkt tot de volgende twee onderzoeksvragen:

1 Wat is het broedsucces van weidevogels in het ZWK en wat is de invloed van de Zwarte Kraai daarop?

2 Is er een duidelijk verschil in kraaienactiviteit en broedsucces van weidevogels tussen een gebied, dat intensief op de Zwarte Kraai wordt bejaagd en een gebied, dat minder intensief wordt bejaagd?

Keuze van de onderzoeksgebieden

Als onderzoeksgebieden werden de Grootegastermolenpolder en de polder Kale Weg gekozen. In de Grootegastermolenpolder wordt intensief op kraaien gejaagd, in de polder Kale Weg minder intensief. Hier werd ten behoeve van het onderzoek het doorschieten van de nesten uitgesteld tot het moment dat de eieren waren uitgekomen.

Deze twee gebieden werden gekozen, omdat ze onderling goed vergelijkbaar en representatief zijn voor de typische weidevogelgebieden in het ZWK. Het zijn open polders, die omsloten worden door een besloten houtsingellandschap op een zandrug (in Groningen gast geheten). Bij de keuze werd gelet op de soortenrijkdom en de dichtheid van de weidevogels, het graslandgebruik en de geschiktheid voor de Zwarte Kraai (zowel broedvogels als niet-broedvogels).

Hoe hebben we gewerkt?

Binnen beide polders is gekozen voor een beperkt onderzoeksgebied van ongeveer 100 ha. Om gegevens te krijgen over het aandeel van de Zwarte Kraai in de totale eiverliezen werden hier gedurende de eileg- en broedfase zoveel mogelijk weidevogellegels opgezocht en eens per week gecontroleerd. Hierbij werden gegevens verzameld over onder andere het aanwezige aantal eieren en predatie.

Bovendien werden in beide gebieden vanuit schuilhutten gedurende 38 uur verspreid over de dag continue waarnemingen verricht. Dit was om gegevens te verzamelen over de kraaienactiviteit en -predatie in het open deel van de polder, waar de weidevogels zitten. Er is gekeken naar de aantallen Zwarte Kraaien, de tijdsduur van hun verblijf, de aard van de activiteiten en de predatie in proefvlakken van zo'n 10 ha, die wat betreft landschappelijke situering en weidevogeldichtheden vergelijkbaar waren.

Om de aanvaardbaarheid van de resultaten te vergroten, is het onderzoek begeleid door een Begeleidingscommissie van betrokkenen uit de streek (Zie kader).

De begeleidingscommissie vergadert, foto Ernst Oosterveld

Resultaten

Vraag 1. Wat is het broedsucces van weidevogels in het ZWK en wat is de invloed van de Zwarte Kraai daarop?

In het onderzoek zijn de nesten betrokken van Grutto, Kievit, Scholekster, Tureluur, Watersnip, Slobeend en Wilde Eend.

Van het totaal aantal gevonden eieren is in de Grootegastermolenpolder 66% uitgekomen, in de polder Kale Weg 69% (zie tabel 1).

In de Grootegastermolenpolder is dus in totaal 34% van de eieren verloren gegaan, waarvan maximaal 16,5% aan de Zwarte Kraai kan worden toegeschreven. Aan de Kale Weg is in totaal 31% verloren gegaan, waarvan maximaal 12,5% opgevreten kan zijn door Zwarte Kraaien.

"Maximaal" wil zeggen het aantal eieren, waarvan aan de schaalresten gezien kon worden, dat ze door een Zwarte Kraai waren opgevreten, plus het aantal spoorloos verdwenen eieren. Dit laatste kan ook het werk zijn van kraaien, want er wordt vaak waargenomen, dat ze met eie-

Tabel 1 Broedsucces en eiverliezen van Grutto, Kievit, Scholekster, Tureluur, Watersnip, Slobeend en Wilde Eend in de Grootegastermolenpolder en de polder Kale Weg.

	Grootegastermolenpolder	Kale Weg
totaal aantal eieren	208	279
uit (%)	66	69
verloren (%)	34	31
Max.predatie ZKr (%)	16,5	12,5
onbevruucht (%)	5	2,5
verlaten (%)	5	5,5
uitgemaaid (%)	5	1
vertrapt door vee (%)	1,5	5,5
kapot gereden (%)	0	1,5
predatie wezel (%)	0	4
predatie ZKr (%)	6	5
verdwenen (%)	0,5	7,5

ren wegvliegen.

De Zwarte Kraai bleek bijna de enige natuurlijke predator (rover) te zijn.

Is het verlies groot of klein?

Hier kunnen we een antwoord op krijgen door de resultaten te vergelijken met onderzoek naar broedsucces ergens anders en met berekeningen volgens een theoretisch voortplantingsmodel. In 36 onderzoeken aan bovengenoemde soorten in Noord- en West-Europa bleek gemiddeld 29% van de eieren verloren te gaan. Volgens theoretische berekeningen op grond van veldgegevens mag er een verlies van 40% van de eieren optreden voordat de weidevogelstand achteruit gaat (Bakker, 1986).

Als we de resultaten van dit onderzoek ermee vergelijken, dan blijkt het verlies iets boven het gemiddelde te zitten: 34 en 31% vergeleken met 29% gemiddeld. De afwijking is echter heel gering. Het is minder dan het theoretisch verlies, dat maximaal mag optreden. Een vergelijking met gegevens uit het boomloze kleiwei-

Tabel 2 Kraaiactiviteit en predatie in de proefvlakken in de Grootegastermolenpolder en de polder Kale Weg in de periode 1-22 mei 1987.

	Grootegastermolenpolder	Kale Weg
aantal waarnemingsuren	38	38
weidevogelnestdichtheid in proefvlak (aantal per ha)	1,6	1,3
gevonden aantal kraalminuten in proefvlak (per uur)	8,5	9,6
% van maximaal mogelijke (per uur)	7	4
maximale predatie ZKr (% van aantal eieren)	20,5	6,5
waarvan eiverliezen waargenomen	8	4
	6 x ei + 1 kuiken	0

Een begeleidingscommissie

Omdat voor veel boeren de resultaten van wetenschappelijk onderzoek vaak slecht inzichtelijk zijn, worden ze moeilijk aanvaard, zeker wanneer ze ook nog eens in strijd blijken te zijn met hun eigen ervaringen. Om dit effect te voorkomen is bij dit onderzoek gezocht naar een werkwijze waardoor alle belanghebbende partijen nauw betrokken waren bij en daardoor goed inzicht hadden in het verloop van het onderzoek. Op deze manier leek de kans op aanvaarding van de uitkomsten van het onderzoek door alle betrokkenen het grootst.

Om deze reden is een Begeleidingscommissie ingesteld met vier boeren en vier natuurbeschermers uit het ZWK. De natuurbeschermers vertegenwoordigden allen een organisatie uit de streek. De boeren zaten er op persoonlijke betrokkenheid. Twee van hen waren tevens jager in beide onderzoeksgebieden.

Ook aan contacten met boeren in beide onderzoeksgebieden is veel aandacht besteed. Met ieder van hen zijn de bedoelingen van het onderzoek doorgesproken en zijn afspraken gemaakt over betreding van het land.

De leden van de Begeleidingscommissie bleken elkaar veel te vertellen te hebben over het wel en wee van natuur en landbouw in het ZWK. Het onderzoek werd op de voet gevolgd en iedereen ging accoord met de conclusies. Wel werd de kanttekening geplaatst, dat de resultaten slechts gebaseerd zijn op één seizoen.

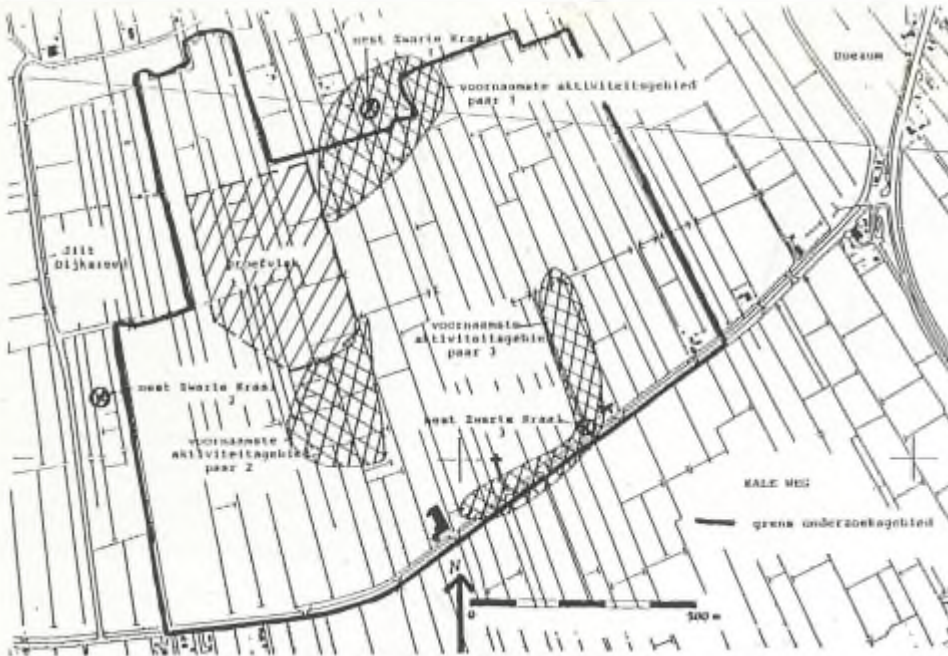
Met behulp van de regionale pers en een informatieavond in Doezum is in het ZWK publiciteit gegeven aan de uitkomsten. Hierbij bleek het werken met een Begeleidingscommissie uit de streek van grote betekenis. Op belangrijke momenten in de discussie sprongen leden bij, waardoor de vaste patronen van natuurbeschermers enerzijds en boeren en jagers anderzijds werden doorbroken.

Hoewel de gemoederen van sommige jagers alsnog hoog opliepen, bleek op de informatiebijeenkomst en uit enkele reacties uit de streek de aanvaardbaarheid van de resultaten bij de meeste belanghebbenden er door bevorderd.

degebied rond Franeker (Friesland)(Vogelwacht Franeker en omstreken, 1987) laat zien dat de verliezen door de Zwarte Kraai in het ZWK ongeveer drie keer zo groot zijn: 16,5 en 12,5% vergeleken met 5% van alle gevonden eieren.

Conclusie

Het maximale eiverlies ten gevolge van de Zwarte Kraai in het ZWK was in 1987 drie keer zo groot als het gemiddeld is in

De Kale Weg. Hier waren drie paar zwarte kraaien actief.

De Grootegastermolenpolder. Ligging van het proefvlak.

het boomloze kleiweidegebied rond Franeker. Het beliep ongeveer de helft van het totale verlies. Het totale broedsucces in 1987 was echter voldoende groot om de weidevogelstand op peil te houden.

Vraag 2. Is er een duidelijk verschil in kraaienactiviteit en broedsucces van weidevogels tussen een gebied, dat intensief op de Zwarte Kraai wordt bejaagd en een gebied, dat minder intensief wordt bejaagd?

In het onderzoeksgebied in de polder Kale Weg hadden drie paar Zwarte Kraaien hun territorium; in de Grootegastermolenpolder een paar. Buiten de territoriumhouders werden er zelden andere kraaien in het onderzoeksgebied waargenomen. De Zwarte Kraaien hadden hun nest steeds in het houtsingelgebied of bij een boerderij aan de rand van

de polder. Hun territorium strekte zich uit tot in het open gebied (zie kaart 1 en 2).

Het was niet goed mogelijk de invloed van het verschil in bejagingsintensiteit op de predatie van weidevogeleieren te bepalen, omdat in beide polders de broedsels voortijdig werden verstoord (op een broedsel aan de Kale Weg na, die wel pas werd doorschoten nadat de eieren waren uitgekomen). In hoeverre het verschil in aantallen broedparen wordt veroorzaakt door verschil in bejagingsintensiteit kan op grond van dit onderzoek niet worden gezegd.

Hoewel er dus in het hele onderzoeksgebied aan de Kale Weg drie keer zoveel Zwarte Kraaien zaten als in de Grootegastermolenpolder, is de maximale predatie er iets lager (12,5% tegen 16,5%, zie tabel 1).

De kraaienactiviteit in het proefvlak in het open gebied was in beide polders nagenoeg even hoog (8,5 kraaiminuten per uur in de Grootegastermolenpolder tegen 9,6 in de polder Kale Weg, zie tabel 2). Aangezien er in het proefvlak in de Grootegastermolenpolder maar een paar voorkwam en in de polder Kale Weg twee, betekent dit dat dit ene paar in vergelijking bijna twee keer zo actief was in het open gebied als de beide paren in de polder Kale Weg afzonderlijk (respectievelijk 7 en 4% van het totaal).

Van het totaal aantal eieren dat in de proefvlakken is gevonden, is in de Grootegastermolenpolder maximaal 20,5% door Zwarte Kraaien geroofd, in de polder Kale Weg 6,5%. De dichtheid aan weidevogelnesten was in beide proefvlakken nagenoeg gelijk. Ze lagen in delen van de polders met de meeste weidevogels.

Het is mogelijk dat het paar in de Grootegastermolenpolder zich meer had gespecialiseerd in het eten van eieren. Ook is het mogelijk, dat het verschil wordt veroorzaakt door de ligging van de grens tussen de territoria. In de polder Kale Weg lag die dwars door het proefvlak, in de Grootegastermolenpolder lag het proefvlak midden in het territorium. Tijdens de waarnemingen bleek dat het grensgebied zelden werd bezocht.

Conclusie

Het ene paar in de Grootegastermolenpolder was in vergelijking twee keer zo actief in een proefvlak in het open gebied als beide paren in de polder Kale Weg afzonderlijk en vrat daar in totaal drie keer zoveel eieren.

Voor zover de lagere kraaienstand in de Grootegastermolenpolder het gevolg is van intensievere bejaging, bleek dit dus niet te leiden tot minder roof van weidevogeleieren. In het proefvlak was dit zelfs drie keer zoveel en in het hele onderzoeksgebied gelijk aan de polder Kale Weg.

Geen argument meer

Wellicht zijn er voor boeren en jagers vanwege de schade aan de landbouw nog andere redenen om op Zwarte Kraaien te jagen (los van de vraag of het effectief is). Het argument, dat ze zoveel eieren roven dat daardoor in het ZWK de weidevogelstand achteruit gaat, is echter niet langer houdbaar.

Literatuur

- Bakker, N.J., 1986. Kraaien en weidevogels. Uitgave Milieufederatie Groningen.
- Spaans, A.L. en T.A. Rensen, 1983. Invloed van bestrijding van kraaien (*Corvus corone*) en kauwen (*C. monedula*) op de aantallen van deze soorten. *Limosa* 56(2): 37-45. Vogelwacht Franeker en omstreken, 1987. Jaarverslag 1986.

* Het aantal kraaiminuten is een maat voor de kraaiactiviteit, waarmee zowel de tijdsduur als het aantal aanwezige kraaien wordt uitgedrukt: één kraai één minuut aanwezig is één kraaiminuu; twee kraaien één minuut aanwezig is twee kraaiminuten enz.

Na afwezigheid van 150 jaar De bever komt terug

Eindelijk is het zover. Na een twintig jaar durende discussie en zes jaar van intensief overleg en onderzoek is nu het besluit genomen. De bever zal terugkeren in Nederland. De Biesbosch is het uitverkoren gebied, en deze herfst gaat het gebeuren, foto A. van der Ouderaa

Remco Daalder

Typisch Nederlands

De laatste oorspronkelijke Nederlandse bever werd in 1825 bij Zalk aan de IJssel doodgeschoten. Dat betekende het definitieve einde van een periode waarin de bever een typerend dier van waterrijk Nederland was. Ze zaten niet alleen langs de grote rivieren en in het Drents/Friese merengebied, maar ook in de moerassen langs de binnenduinstrand en bij allerlei kleine stroompjes. Door het vellen van bomen, het opeten van planten, het graven van kanaaltjes voor vervoer van de bomen, het maken van de looppaden en het graven van holen oefenden de bevers een flinke invloed op het landschap uit. Op sommige plaatsen verdween het bos. Het grasland dat ervoor in de plaats kwam, werd opgehouden door grote planteneters. Zo droegen de bevers aanzienlijk bij tot de verjonging van het bos, en tot de differentiatie van het landschap. Meer variatie, meer overgangen zorgen voor meer vogels, amfibieën, planten, noem maar op. En passant ontsloten ze het bos voor de mens, die zo (via de be-

verweiden) makkelijker in de wouden kon doordringen.

Uitgeroeid

Helaas, ondank is 's werelds loon. De eenmaal binnengedrongen mens opende al snel een nietsontziende jacht op dit grote knaagdier. De stof waarmee de bever zijn territorium markeert (het bevergeil) stond namelijk bekend als wondermedicijn. Verder konden van de pels leuke mutsen worden gemaakt en was de bever goed te eten. Vooral de staart, waarin dit dier lichaamsvet opslaat, gold als een delicatessen.

Genoeg redenen om flink op bevers te gaan schieten. En aangezien de reproductiesnelheid van dit dier laag is (een paartje levert hoogstens twee of drie jongen per jaar) was het al snel gebeurd. In 1825 waren ze uit Nederland verdwenen. In 1920 waren er in heel Europa nog maar enkele honderden over. Dat bevers zeer gevoelig zijn voor bejaging, bleek recent weer in Finland. In 1975 6000 bevers, in 1982 3000. Leve de jacht!

Herintroductie

Gelukkig begon men al snel te beseffen dat men met de bever niet alleen een alle-

Een beverburcht in Polen. Deze burchten zijn (helaas?) niet direct in de Biesbosch te verwachten, foto A. van der Ouderaa.

waardigste dier, maar ook een eerste klas natuurbeheerder dreigde te verliezen. De jacht werd grotendeels stopgezet en in Rusland, Polen, Frankrijk, Zwitserland, Duitsland, Oostenrijk en Scandinavië kwamen herintroductieprogramma's op gang. Bevers, afkomstig uit allerlei gedeelten van Europa, werden dwars door elkaar en soms gemengd met andere bevers uitgezet. Dat gaf een forse vermenging van geografische vormen, maar had als resultaat dat er nu weer zo'n 50.000 bevers in Europa zijn.

Het slagen van de herintroductieprogramma's zette ook in Nederland sommige mensen aan het denken. De bever zou een verrijking van het ecosysteem van grote, waterrijke natuurgebieden betekenen. Door z'n gegrave, de vraat en de kanaalaanleg maakt hij het landschap er een stuk leuker en gevarieerder op. Sommigen meenden echter dat ons land te klein was geworden voor bevers. Er was teveel recreatie in de eventueel in aanmerking komende uitzetgebieden en de dijken zouden door het gegrave gevaar lopen. Kortom: een jaren lange discussie volgde. Uitroeien is simpel, herintroductie is moeilijker.

Biesbosch

Na zorgvuldig onderzoek kwam Staatsbosbeheer tot de conclusie dat de Biesbosch het meest geschikte uitzetgebied was. Het is een uitgestrekt gebied dat aan alle biotoopeisen van de bever voldoet en daarbij is de Biesbosch een natuurreservaat.

Bij enige reizen naar naburige bevergebieden bleek verder dat dit dier zich vrij weinig van recreatie aantrekt. Ze bouwen hun burchten soms vlakbij kampeerterreinen en in Rusland wagen ze zich af en toe tot aan de stadsrand. Daarbij zijn het nachtdieren, terwijl recreanten vooral overdag actief zijn. Eventueel gegrave aan dijken kan door afrasteren worden voorkomen; en daarbij valt het gegrave van die

Invloed op het landschap.... Afgedamde afwateringssloot in Oost-Duitsland.
foto A. van der der Ouderaa

Een jonge elbebever, zes maanden oud, foto A. van der Ouderaa

paar bevers in het niet bij het werk van de muskusrat. Na zes jaar onderzoek en overleg besloot men het dan toch maar eens te gaan proberen.

Komende herfst worden er drie paar bevers (populatie *Castor fiber albus*) in de Biesbosch uitgezet. Het jaar daarna weer drie, en dat gaat zo in totaal vijf jaar door. Staatsbosbeheer streeft naar een populatie van minimaal 25 paartjes; het gevaar van genetische verarming is dan nihil. Met een populatiegrootte van 10-15 paartjes is men echter voorlopig ook tevreden. Spectaculaire dammenbouw is in de Biesbosch niet te verwachten. Bij een redelijk constante waterstand en steile oevers nemen bevers genoeg met oeverholen.

Endogene regulatie

Is er nu een explosie van bevers in de Biesbosch te verwachten, waarbij op een gegeven moment "regulerend" opgetreden moet worden? Het lijkt er niet op. Predatie speelt nauwelijks een rol bij de bepaling van de populatiegrootte; de bever reguleert zichzelf. Hoe groter de populatie wordt, hoe lager de toch al lage voortplantingssnelheid. Sterfte van de jongen en overlijden tengevolge van territoriumgevechten zijn belangrijke regulerende factoren. Jagers zullen er dus niet aan te pas komen. Er is al genoeg op bevers gejaagd in vroeger tijden.

Bevers in de Biesbosch: het voorbeeld van een zorgvuldig voorbereide en uiterst voorzichtig uitgevoerde herintroductie. We zijn benieuwd.

Nederlandse wetgeving nog steeds in strijd met Europese verdragen

Kievitseieren rapen en het effect van de nazorg

Een verbod op het rapen van kievitseieren zit er nog altijd niet in. Dit terwijl het eierzaken en de ermee gepaard gaande verstoring steeds massaler vormen aannemen, wat tot toenemende klachten van de boeren leidt. De Friezen verschuilen zich nog altijd achter hun "nazorg": eerst de eieren van weidevogels weghalen, en dan een nestbeschermer plaatsen over het vervolglegsel. Is dat nu net zo onzinnig als het klinkt?

foto Pieter Eibers

Harm Niesen

Sedert de oprichting in 1976 heeft de Stichting Kritisch Faunabeheer zich ingezet om het rapen van kievitseieren afgeschaft te krijgen. Het eerste SKF-symposium was zelfs geheel aan dit onderwerp gewijd. Regelmatig werd de aandacht van natuurbeschermingsorganisaties in binnen- en buitenland en van de Nederlandse regering gevraagd voor deze problematiek. Al in 1976 bleken 41 Nederlandse organisaties voor een totaal verbod op het rapen van kievitseieren te zijn. Dit aantal zal nu ongetwijfeld nog groter zijn.

Invasie van eierzaken

Ieder voorjaar haalt het aanbieden van het eerste kievitsei uitgebreid de pers, waarna de weilanden enkele weken lang worden bedolven onder een leger van eierzaken. Het ligt voor de hand dat niet veel dieren blij zullen zijn met deze men-

selijke invasie. De rapers zelf beweren echter dat het geen kwaad kan. Sterker nog, door de "nazorg", de beschermende maatregelen na afloop van het raapseizoen, is de kievitstand volgens hen nergens beter dan in Friesland. Maar heel langzaam dringt het tot de verantwoordelijke ambtenaren en politici door dat deze beweringen niet op waarheid berusten. Dat zelfs als dit wel het geval zou zijn, het rapen van kievitseieren onmiddellijk gestopt zou moeten worden. Onnodig ingrijpen in natuurlijke processen horen wij immers zoveel mogelijk achterwege te laten!

De vraag rijst, waarom de kievit zo'n bijzondere plaats inneemt. Van alle vogels zijn de eieren beschermd, maar van de kievit niet. Alle vogelsoorten worden geacht verstandig genoeg te zijn om zelf uit te kunnen maken wanneer ze broeden, maar de kievit niet. Van de eerste legfels komt toch niets terecht, zo beweren de rapers. We kunnen ze beter weghalen. Dit voorjaar bleek weer eens het tegendeel. Kort na de zware nachtvorsten

Hét onderwerp van vele discussies en artikelen (zoals dit), foto Paul Lodewijkx

van half april konden de eerste jonge kievitjes waargenomen worden. Behalve dan in de provincie Friesland, waar de eieren uit voorzorg maar vast waren verwijderd. Die vroege jongen zullen het misschien redden, de geraapte eieren halen het echter zeker niet. Kievitjes waarvan de eieren zijn weggehaald, gaan daarna meestal over tot vervolglegfels. Door de sterke toename van de agrarische activiteiten lopen deze veel meer gevaar dan de vroege legfels. Bovendien geldt in het algemeen, dat vervolglegfels minder succesvol zijn dan eerste broedsels.

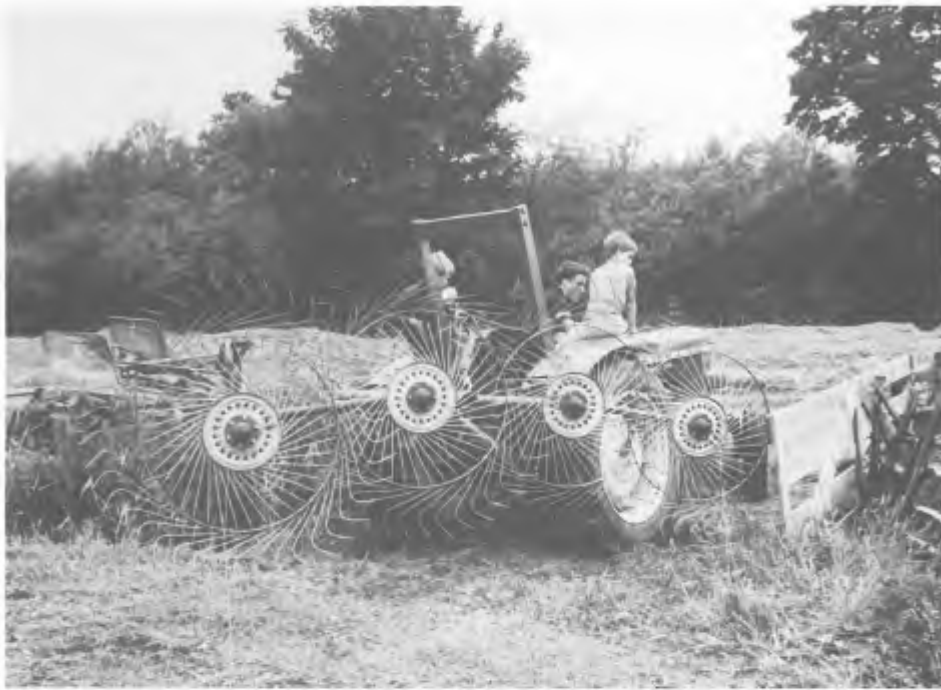
Bij dit alles moet bedacht worden, dat het om meer soorten gaat dan alleen de kievit. Het is een publiek geheim, dat de eieren van alle weidevogelsoorten voor consumptie worden meegenomen. Toevallig is de kievit de talrijkste, en de eerste die met broeden begint.

Vogelrichtlijn

Logische argumenten om het eierrapen af te schaffen hebben tot nog toe weinig geholpen. Enige hoop op succes ontstond toen de Europese commissie Nederland aanklaagde wegens het niet naleven van de EG-vogelrichtlijn. Het rapen van eieren van in het wild levende vogels voor de consumptie is volgens deze richtlijn, waar ook Nederland zich aan moet houden, namelijk niet toegestaan. Tot niet geringe verbazing en teleurstelling van de Nederlandse natuurbescherming meende het hof in Straatsburg echter, dat "Van een aan voorwaarden gebonden, zorgvuldige, deskundige en stipt gecontroleerde raapactiviteit een algemene weidevogelbeschermende werking kan uitgaan". Vooral het advies van het Koninklijk Belgisch instituut voor natuurwetenschappen heeft bij deze uitspraak zwaar gewogen. Het betekent, dat het er niet naar uitziet dat de eierrapactiviteiten op korte termijn verboden zullen worden.

Nazorg

Om het eierrapen te rechtvaardigen beweert de Bond van Friese Vogelbeschermings Wachten (BFVW) dat de weidevogelstand alleen maar baat heeft bij het zoeken en de erop volgende nazorg. Uit de gegevens van de bond zelf valt echter af te leiden, hoe gering een positief effect van de "nazorg" maximaal kan zijn.

Vervolgsgesels ondervinden nogal wat hinder van landbouwwerkzaamheden. foto Jacques van der Neut

Op uitnodiging van de SKF togen enige kamerleden naar Friesland. Leden van de kievitvriendelijke vogelwacht Gorredijk legden hen de werking van een nestbeschermer uit. foto Evert Boeve

Helaas bestaan er geen schattingen van het totale aantal eierzoekers in Friesland, maar dat het om enige tienduizenden zal gaan is wel duidelijk. Het totale aantal leden van de BFVW bedraagt ruim 20.000 en lang niet alle eierzoekers zijn lid. Verdeeld over 116 afdelingen bestrijken de leden van de BFVW 60.000 hectare, minder dan een vijfde deel van de provincie. Van de leden is ongeveer 10 % actief als vogelwacht en doet dus daadwerkelijk aan "nazorg". Zij plaatsen alle gegevens zijn uit 1986- 1500 beschermers bij kievit-

snesten, dat wil zeggen bij 8 procent van de gevonden nesten. Nog daargelaten, dat bij dergelijke percentages deze inspanning nauwelijks een positief effect kan hebben, blijkt ook het uitkomstpercentage van de eieren niet significant beïnvloed te worden. Voor alle weidevogels gezamenlijk komt men tot een geschat uitkomstpercentage van 80 procent. Voor het speciale geval van kievitsnesten onder een nestbeschermer tot 86 procent.

Zoals algemeen bekend is, wordt bij het eierzoeken niet alleen naar kievitseieren

gezocht. Het totaal aantal gevonden kievitsnesten bedraagt slechts 38 procent van het totale aantal gevonden nesten. In feite is dus bij maar liefst 62 procent van de nestvondsten sprake van illegaal gedrag! Het zoeken naar nesten van beschermde vogels is immers verboden!

Eierzoektoerisme

De kans dat de door de BFVW voorgestelde pasjesregeling voor een vermindering van de massale activiteiten van de Friese eierappers zal zorgen, lijkt uiterst gering. Ook nu is een ieder verplicht, een schriftelijke toestemming van de grondgebruiker bij zich te hebben. Juist in Friesland echter wordt aan dit wettelijk voorschrift vrijwel geen aandacht besteed. Alleen buiten deze provincie worden overtreders regelmatig bekeurd en daarbij blijkt het veelal om Friezen te gaan. Dit soort "toerisme" is in de overige goede weidevogelgebieden van ons land vrij gewoon. Het tegenovergestelde, waarbij in Friesland belangrijke aantallen "buitenlanders" komen zoeken, is gezien de daar heersende toestanden vrijwel onvoorstelbaar en ondanks beweringen in Friese eierzoekerskringen nooit aange- toond.

Welke criteria stelt men straks aan het uitreiken van de pasjes en wie zorgt voor een effectieve controle, welke rechtskracht hebben door een particuliere organisatie uitgereikte pasjes? Hoe groot zal het aantal vrijgestelden jonger dan 16 of ouder dan 65 straks blijken te zijn ?

Onvrede

Ook in agrarische kringen heerst een toenemende onvrede. De sociale druk om eierappers toe te laten op het land is erg groot, maar met name de laatste jaren nemen de protesten en de vaak anonieme klachten hand over hand toe. Het is niet ongewoon, dat een stuk land twee of drie maal per dag wordt afgezocht. Op sommige terreinen schat men de zoekfrequentie op vier maal per dag voor elk aanwezig paartje kieviten! Het zal duidelijk zijn dat dit een enorme verstoring in het veld betekent. Veel agrariërs zeggen zelf, zonder hulp, veel beter tot bescherming van de weidevogels in staat te zijn. Voor alle weidevogels geldt, dat er van enige gelegenheid om rustig te broeden nauwelijks sprake is. Er zijn aanwijzingen dat het aantal doodgereden hazen en reeën in de eierzoekertijd exponentieel stijgt als gevolg van de vele verstoringen.

Dat het ook anders kan, bewijst de grote vogelwacht van Gorredijk. De leden hiervan rapen geen eieren en beperken zo het aantal verstoringen tot een minimum, de nazorg is er niet minder om.

Naar onze mening is de strijdigheid van de huidige Nederlandse wetgeving- en van de toekomstige, gezien het voorstel van de nieuwe flora- en faunawet- met de EG-vogelrichtlijn zo duidelijk, dat slechts een totaal verbod op het zoeken naar kievitseieren op zijn plaats is. •

De OVB als bijwagen van de pleziervisserij

Wordt de visfauna geprivatiseerd ?

Het ontwerp van de nieuwe flora- en faunawet laat de regelingen die gelden voor vissen ongemoeid. Dit is niet toevallig gebeurd. Er bestaat een eeuwenlange traditie van het vangen van zoetwatervis als economisch belangrijke bedrijfstak. Deze bedrijvigheid bestaat nog steeds. Bemoeienissen met de visfauna waren (en zijn nog steeds) gericht op het verhogen van de productie van commercieel interessante soorten.

foto Fred Hess

Henrik de Nie

Deze bemoeienissen met de visfauna richten zich zowel op inheemse als exotische soorten. De roofvis dia anno 1988 de belangrijkste predator in de grote wateren van ons land is, de snoekbaars, komt bijvoorbeeld uit Oost-Europa. Zodra een exotische vis is ingeburgerd, wordt hij opgenomen in de visserijwet. Ruim driekwart van onze zoetwatervissen (en alle kust- en zeevissen) vallen onder deze wet.

Het vangen en doden van wilde landdieren kan nauwelijks meer een commerciële bezigheid genoemd worden in ons land. Broodjagers bestaan niet meer. Vissen worden echter nog steeds beschouwd als voortvluchtige koopwaar of object van sport. Vissen vangen, mits voldaan aan de regels van de visserijwet, is volkomen legitiem. Iedereen die op het postkantoor

tegen betaling van dertien gulden een acte gaat halen, mag vissen vangen. De regels die de visserijwet hieraan stelt zijn overigens niet eenvoudig ; maar kennis ervan wordt niet getoetst. Jagers moeten tenminste nog een examen doen om te bewijzen dat ze met de regels van de jachtwet op de hoogte zijn. Het lijkt wel of allerlei ideeën over natuurbehoud ophouden te bestaan zodra men z'n kop onder water steekt.

visserij onderdeel flora- en faunawet ?

Twee maatschappelijk en economisch totaal verschillende activiteiten, pleziervisserij en beroepsvisserij, worden door de verouderde, op exploitatie gerichte visserijwet geregeld. Sinds 1930 neemt het belang van de commerciële binnenvisserij af. Daarentegen bereikte het aantal pleziervissers in het begin van de jaren tachtig een hoogtepunt. Dit blijkt uit het aantal visvergunningen aan de verschillende

De visserij in het binnenwater en de jacht vielen tot 1908 onder dezelfde wet. Een visserijwet regelde de zeevisserij. In de tweede helft van de negentiende eeuw werd de zalmvisserij steeds belangrijker en het departement dat de zeevisserij regelde ging zich ook met de riviervisserij bemoeien. In 1911 trad een nieuwe visserijwet in werking waaronder zowel de zeevis als de zoetwatervissen vielen. In 1973 werden tien soorten vis in de natuurbeschermingswet opgenomen. Sinds 1931 is voor de pleziervisserij een sportvisacte vereist. Een voorloper van de OVB (Organisatie ter Verbetering van de Binnenvisserij) werd in 1942 opgericht. De OVB zelf is een publiekrechtelijk orgaan., met een taak (en bestuursstructuur) die in de visserijwet van 1962 zijn omschreven : "...tot doel de verbetering van de binnenvisserij te bevorderen. Zij tracht dit doel te bereiken door het kweken, aankopen, verkopen en uitzetten van vis en het treffen, financieren of medefinancieren van verdere maatregelen ter verbetering van de visstand of het viswater".

soorten vissers. In 1915 0,3 vergunningen in de pleziervisserij per 1000 inwoners; in 1985 48 van deze vergunningen per 1000 inwoners. Het aantal vergunningen in de beroepsvisserij daalde in dezelfde periode van 4,1 tot 0,03 per 1000 inwoners.

De meningen over de omgang van de mens met het milieu en met dieren veranderen in de loop van de tijd. Het is duidelijk dat er een algemeen milieubesef begint te ontstaan dat kan leiden tot een paar uitgangspunten over de wijze waarop we met ons milieu en dus ook de wilde flora en fauna willen omgaan. Dit alles zou vastgelegd kunnen worden in één raamwet voor flora en fauna, ongeacht of deze zich boven of onder water bevindt. Deze wet zou kunnen uitgaan van algemene grondbeginselen maar zou zodanig ontworpen kunnen worden dat kan worden ingespeeld op bestaande belangen, maar ook op veranderingen hierin.

Vooruitlopende op deze situatie stel ik mij een OVAM (Organisatie tot verbetering van het aquatisch milieu) voor. Een equivalent van het Rijksinstituut voor natuurbeheer, maar dan voor het water en de visfauna. Een organisatie die voorlichting geeft over visfaunabeheer en in samenwerking met natuurbeheerders betrokken is bij het ontwikkelen van ideeën over de inrichting van watergebieden.

Neemt het aantal plezier- en beroepsvisseren af? Geen probleem, want dan kan de organisatie zich inspannen om naast vissers ook andere groeperingen te interesseren voor de visfauna. Dat wil zeggen dat zo'n organisatie opereert met respect voor bestaande belangen van de plezier-

en beroepsvisserij, maar dat zij zich verder neutraal opstelt ten opzichte van dit belang. Het wel en wee van de visfauna als zodanig moet prevaleren boven dat van de organisaties die er belang bij hebben.

Alles draait om geld

Helaas is dit allemaal idealistisch "gezwets" en moeten we het doen met een OVB, een organisatie die opereert binnen het kader van de visserijwet, dus alleen maar als verlengstuk van bestaande belangen. Propaganda voor de pleziervisserij is daar een onderdeel van. Daarbij is de OVB voor een groot deel afhankelijk van de opbrengst van de visacten. In de visserijwet ligt vast hoe de OVB bestuurd moet worden. Dit bestuur bestaat voor eenderde uit vertegenwoordigers van de pleziervisserij, voor eenderde uit beroepsvisserij, voor eenderde uit de overheid. Omdat het meeste geld door de hengelaars wordt betaald, willen deze nu meer medezeggenschap. Dit houdt in dat ze hun actegeld terug willen om zelf daarmee voorlichting (lees : propaganda voor het hengelen) te kunnen gaan geven. Nu doet de OVB naar mijn mening hieraan al erg veel, maar kennelijk niet genoeg naar de smaak van de hengelaars. Die willen nog minder onderzoek en nog meer propaganda.

Natuurbeschermers?

Het aantal leden van hengelsportverenigingen overtreft waarschijnlijk het aantal leden van natuurbeschermingsorganisaties. Als men vervolgens bedenkt dat pleziervissers een hoge dunk hebben van hun activiteiten in het belang van natuur en milieu, dan lijkt het wel snor te zitten met de belangen van de visfauna. Zo denkt de overheid tenminste want die voelt, onder het mom van deregulering, privatisering en vooral bezuiniging, voor meer medezeggenschap van de pleziervissers en dus voor verdere afbraak van oecologisch onderzoek.

Zulk onderzoek is hard nodig. We weten maar heel weinig van de werking van waterverontreiniging op de gehele onderwatergemeenschap. Verder is de kennis van de verspreiding van zoetwatervissen maar zeer anecdotisch, zelfs vergeleken met de bestaande kennis over paddestoelen, pijlstaartvlinders of waterwantsen. Dit ondanks de honderdduizenden vissers die ons land telt.

Bezuinigen en privatiseren

Er is dus juist reden om het onderzoek uit te breiden. De overheid heeft echter een aantal onderzoeksvoorzieningen afgebroken in het kader van de bezuinigingen. Vervolgens ziet het er naar uit dat de onderzoekstaak van de OVB verder wordt afgebouwd. Het inzicht dat we hebben in de onderwaterwereld zal zo alleen maar geringer worden. De propaganda om te gaan hengelen wordt ondertussen steeds heviger, onder het mom van privatisering. De georganiseerde pleziervisserij

Beroepsvisserij zijn er niet veel meer. Ze krijgen ook steeds minder te vertellen binnen de OVB. foto Jacques van der Neut

wordt steeds belangrijker. Het lijkt erop dat de visfauna zelf wordt geprivatiseerd!

Het belang van de hengelaar bij natuurbescherming heeft iets dubbelhartigs. Enerzijds wordt de nadruk gelegd op de diversiteit van de visfauna, biotoopbescherming en actie tegen watervervuiling. Daarmee kunnen ze onverdacht opereren als natuurbeschermingsorganisatie. Anderzijds leggen zij veel nadruk op vangansen en het wedstrijdgebeuren. Als door natuurlijke omstandigheden, zoals een strenge winter, veel vissen zijn doodgegaan dan wordt er ingegrepen. Men zet nieuwe, vaak gekweekte vissen uit. Komen er door een mooi voorjaar te veel kleine vissen? Dan het net erdoor, want veel kleine visjes tegelijk worden nooit met z'n allen groot. Met vangansen wordt zeker niet de mogelijkheid tot het vangen van stekelbaarsjes, pos of spiering bedoeld. Visstandbeheer gericht op vangansen richt zich op een beperkt aantal vissoorten. Daarmee verschillen zij principieel met de doelstellingen van natuurbeschermingsorganisaties die denken in termen van het behoud van landschappen en oecosystemen. Daarbij komt dat ideeën over natuurbehoud tegenwoordig steeds meer rekening houden met de eigen dynamiek die er in de natuur bestaat. De neiging om in te grijpen als er door natuurlijke omstandigheden grote veranderingen optreden, wordt steeds geringer. Natuurbehoud is zelden het bevredigen van de particuliere behoefte van de donateurs om zeer bepaalde planten of dieren te zien. Het is in elk geval nooit en te nimmer gericht op het houden van wedstrijden in de vaardigheid een bepaald dier te vangen.

Dans om het gouden kalf

De overheid wil kennelijk steeds minder met de zoetwatervisserij te maken hebben; dat moeten de betrokkenen zelf maar regelen. Rondom het gouden kalf van de opbrengsten uit de heffingen op

sportvisacten vindt daardoor een ritueel dans plaats. Echter, de wegebelaasting is eveneens een heffing die wordt betaald door belanghebbenden. Uit het Rijkswegenfonds wordt ook de aanleg van fietsspanden betaald, hoewel fietsers geen belasting betalen voor het fietsen. Het zou een verkeerde zaak zijn als de BOVAG en de KNAC meer dan nu het geval is, het beleid ten aanzien van wegeaanleg zouden gaan bepalen. Dit zijn immers dingen die zorgvuldige afwegingen vereisen met andere, meer algemeen maatschappelijke belangen.

Hetzelfde geldt voor de visfauna. Die is er niet alleen voor hengelaars. De besteding van de heffingen die zij betalen, verdienen een afweging met algemene belangen, zoals bijvoorbeeld de bescherming van de tien in de natuurbeschermingswet genoemde vissoorten. In de visserijwet is deze verplichting om rekening te houden met het belang van natuurbehoud overigens vastgelegd. Bovendien worden uit de algemene middelen al een aantal voorzieningen (steigers, aanleg viswater in natuurgebieden) voor hengelaars gerealiseerd.

De OVB zal worden gereorganiseerd. Men spreekt over deregulering en privatisering. Het betreft echter alleen maar ordinare bezuinigingen die getuigen van de onverschilligheid ten opzichte van het beheer van de visfauna. De OVB wordt een bijwagen van de georganiseerde pleziervisserij.

literatuur

- Anonymus (1988). Perestrojka in de binnenvisserij. NVVS-bestuurskontakt 65: 13-17.
- Anonymus (1988). "Er is maar één natuurliefhebber, dat is de sportvisser. Bestuurskontakt 65: 22-24.
- Anonymus (1988). Sportvisserij op Landbouw en Visserij Hink afgeslankt. bestuurskontakt 65: 26-27.
- Drimmelen, D.E. van (1987). Schets van de Nederlandse rivier- en binnenvisserij tot het midden van de twintigste eeuw. OVB-Nieuwegein, 128 p.

De jager op het slappe koord van het natuurlijk evenwicht

"Een land als Nederland waar op zoveel manieren intensief gewoond en gewerkt wordt, kent wat landschap betreft geen "echte natuur" meer. Ons land bestaat uit cultuurlandschappen; dat geldt voor de akkers, de recreatieterreinen, de weiden, alsook voor de bossen die allemaal stukjes mensenwerk zijn, in de loop der eeuwen ontgonnen, bebost of "be-heid". Behalve die paar hele kleine stukjes oerlandschap die we dan ook zeer zorgvuldig cultiveren (op zich al een tegenspraak).

In het cultuur-landschap Nederland moet mijns inziens zeer zorgvuldig met wildbeheer worden omgesprongen. De natuur zijn gang laten gaan om zodoende een nieuw evenwicht te scheppen, moge een fraaie kreet zijn van idealistisch ingestelde stedelijke theoretici, de praktijk bij ons laat zien dat het niet kan." foto Fred Hess

Hugh P. Gallacher

Aan het woord is Mr G.W.Smalle-gange, algemeen secretaris van de Christelijke Boeren- en Tuindersbond, in een artikel in De Nederlandse Jager. De lezers van dit tijdschrift zullen ongetwijfeld met instemming hebben kennisgenomen van de stelling dat de natuur in ons land niet "echt" is en dus niet meer aan zichzelf kan worden overgelaten. Dat de natuur in Nederland uit het lood geslagen is en door de mens in het gareel moet worden gebracht. Sprekend over kraaien, eksters en vossen, merkt J.Oosterbaan, directeur van de KNJV, op: "Ons gezamenlijk afval geeft deze dieren extra kansen en daarom kan niet meer gesproken worden van een natuurlijk evenwicht. De verstoring is al lang een feit. Zo bekeken, is het terugbrengen van wat uit de hand

liep, mede helpen een stuk evenwicht terug te brengen." *2

Weg nesten

Talloos zijn de passages zin dezelfde Nederlandse Jager, waar signaleerd wordt, dat het natuurlijk evenwicht is verstoord, dat roofdieren geen natuurlijke vijanden meer hebben en dientengevolge hun prooisorten dreigen uit te roeien.

Enige voorbeelden. "Voor de korhoenders werd er al geëxperimenteerd op hei met krielen en boekweitakkertjes, maar wat begin je met een Lemelerberg op vijf kilometer afstand waar niet op vossen mag worden gejaagd. De predatiedruk van vos en havik op dat jonge grut is zo groot, dat het geen schijn van kans heeft." *3

"In de bosrijke omgeving aansluitend op het terrein van It Fryske Gea, waar in het broedseizoen niet op kraaien wordt gejaagd, kunnen zij zich volop vermeer-

deren. Bovendien worden er tegenwoordig weinig eieren van de kraai door de jeugd uitgehaald. Het gevolg is dat groepen met meest solitaire kraaien zich de hele dag in het weiland ophouden. De weidevogel wordt hierdoor de noodzakelijke rust ontnomen voor het uitbroeden van de eieren." *4

"De 'kleine' fauna (zangvogels) moet een zeer hoge tol betalen. Weinig nestjes komen groot en als de jongen uitvliegen, dienen ze de eerste dagen als voedsel van kraai en ekster. Iedereen zal begrijpen dat ook die moeten eten, maar het evenwicht in de natuur is volledig zoek. Nu wil ik niet beweren dat de jacht in de bebouwde kom dit evenwicht helemaal zou kunnen herstellen, maar er zal in ieder geval duidelijke invloed uitgeoefend kunnen worden op de ongebreidelde vermenigvuldiging van eksters en kraaien, zodat wij in de winter weer meer vogels op de voerplaats in onze tuin kunnen zien." *5

"Ik ken een landgoed waar vroeger gejaagd werd. Door het overlijden van de eigenaar is het overgegaan in handen van een florabeherende instelling. Vroeger zagen we daar talrijke zangvogels; nu -sinds de jacht in iedere vorm verboden is- zien we slechts kraaien, eksters en af en toe een reiger." *6

"In de buurt liggen nogal veel gebieden waar de kraai bescherming geniet door verbod of beperking van jacht door de Staat of Natuurmonumenten. In die gebieden wordt dan ook alles leeggeroofd en kievit-, wulpe-, patrijze-, fazante- en zangvogelnesten zijn daar allang verleden tijd." *7

"Vlak bij mijn huis is een geriefbosje. Als de blaren gevallen zijn, ontdek je enkele nesten van kleine zangers. In die ene hoge peppel vestigden zich een paar eksters. Weg nesten." *8

Herstel van het evenwicht

De boodschap is duidelijk. Vossen, kraaien en eksters nemen ongebreideld toe. Het natuurlijk evenwicht is zoek. Jagers zijn in staat (bereid) het verstoorde evenwicht te herstellen. Althans, laat ik het voorzichtiger zeggen en daarmee het jagersstandpunt zo voordelig mogelijk verwoorden: jagen op vossen, kraaien en eksters levert een positieve bijdrage aan het herstel van het verstoorde evenwicht. En daarom is het jagen op die soorten een goede zaak. Want iedere handeling die een bijdrage levert aan het herstel van het verstoorde natuurlijk evenwicht, is goed.

Deze laatste bewering wordt nooit met zoveel woorden gedaan, maar is kennelijk een vooronderstelling die nodig is om tot een logisch kloppende conclusie te komen. Compleet met deze vooronderstelling (die ik premisse 1 zal noemen) ziet de logische redenering aldus als volgt uit:

Premisse 1: Iedere handeling die een bijdrage levert aan het herstel van het verstoorde natuurlijk evenwicht, is goed.

Premisse 2: Jagen op vossen, kraaien en eksters levert een bijdrage aan het herstel

De Bewakers van het Natuurlijk Evenwicht? Een drijfjacht op vossen, foto Fred Hess

van het verstoorde natuurlijk evenwicht.

Conclusie: Jagen op vossen, kraaien en eksters is goed.

Wil in een logische redenering de conclusie waar zijn, dan dienen de beide premissen ook waar te zijn. Is dat hier het geval? Aan de waarheid van premisse 2 is wel het nodige af te dingen, maar daarop ga ik zo dadelijk in. Eerst richt ik mijn aandacht op premisse 1, want het is daar dat de term "natuurlijk evenwicht" wordt geïntroduceerd. Het gemakkelijke van deze term is dat hij veel mensen aanspreekt: iedereen kan zich wel iets voorstellen bij "het evenwicht in de natuur" - zoiets als dat de dieren en de planten die in hetzelfde gebied leven, met elkaar in balans zijn, zonder dat de één de ander overheerst. Deze vooronderstelling van in onderlinge harmonie levende organismen is een beeld dat past bij de idylle die veel mensen zich hebben gevormd van de natuur. Zij houden de natuur voor een aards paradijs, waar onderlinge samenhang, aanpassing en wederzijdse afhan-

kelijkheid leiden tot een eeuwige cirkelgang, een welgeordend en aangenaam aandoend geheel van levende wezens.

Plotselinge uitbarstingen, plagen en dramatische wijzingen in de soortensamenstelling horen in dit systeem-inbalans niet thuis. Zij worden veroorzaakt doordat de mens van buitenaf zich met het systeem bemoeit, de harmonie verstoort en daarmee het evenwicht aantast.

Successie

Dit beeld van de natuur als systeem-inbalans is niet erg adequaat in de werkelijkheid te beschrijven. Evenwicht in de natuur is eerder uitzondering dan regel. Wie het aantalsverloop van enkele soorten volgt over een reeks van jaren, zal zien dat grote schommelingen heel normaal zijn. Zelfs is het een veel voorkomend verschijnsel dat bepaalde soorten op een gegeven moment sterk in aantal opkomen of juist geheel verdwijnen. Er is dan dus geen constante levensgemeenschap, maar veeleer een opeenvolging van verschillende soorten te zien, een dynamische ontwikkeling. "Successie" noemt de

ecoloog dat. Alleen in heel bijzondere situaties is sprake van een eindfase in de ontwikkeling: het systeem heeft zijn climax bereikt. Het tropisch regenwoud is hiervan een voorbeeld, maar zelfs hier kunnen onder invloed van onder andere klimaatsveranderingen lange termijnontwikkelingen op gang gebracht worden.

Heel veel van de typisch Nederlandse landschappen - strand, duinen, kwelders, heidevelden, uiterwaarden, moerassen - zijn hoogst dynamische systemen die voortdurend aan verandering onderhevig zijn. Een "natuurlijk evenwicht" heerst hier niet. Het is zelfs niet duidelijk wat die term in dit geval zou moeten betekenen: wat is "evenwicht" in een heideveld, waar op bepaalde plekken door verstuing, betreding of brand verjonging van de heide ontstaat, waar op andere plaatsen de heide veroudert en afsterft, waar bomen en struiken opschieten, waar vossen en korhoenders verschijnen en verdwijnen? *⁹ De zinsnede "iedere handeling die een bijdrage levert aan het herstel van het verstoorde natuurlijk evenwicht" heeft, toegepast op dynamische milieus,

De jacht op eksters levert geen bijdrage aan natuurbescherming, foto Mike Weston

geen betekenis. En een zin-zonder-betekenis kan niet eens onwaar of waar zijn. Als premisse in een logische redenering heeft hij derhalve afgedaan.

Natuurlijke regulatiemechanismen

Dat de term "evenwicht" niet betekenisvol kan worden toegepast op dynamische milieus, wil niet zeggen dat dynamische milieus volstreekte anarchieën zouden zijn, waar uitsluitend grilligheid heerst. Integendeel, ook dynamische milieus hebben een "bepaald" karakter. Bepalende factoren zijn bijvoorbeeld (micro-)klimaat, waterhuishouding, vegetatiestructuur, voedsel en predatoren. Deze invloeden zijn echter niet constant, maar wisselen zelf ook. Vandaar dat de ecoloog spreekt van mechanismen die een regulerende invloed uitoefenen op de aantallen van de betreffende soorten. De eerste premisse zou dus eigenlijk moeten luiden: "Iedere handeling die een bijdrage levert aan het herstel van de natuurlijke regulatiemechanismen, is goed." Maar zo'n (ware) uitspraak moet ik de eerste jager nog zien of horen doen. In plaats daarvan luiden jagers de noodklok wanneer de havikenstand zich lijkt te herstellen na het dieptepunt van de jaren zestig. En in plaats daarvan hekelen jagers de biologen die Heckrunderen, wisenten,

lynxen en bevers willen inzetten ter aanvulling en versterking van de natuurlijke regulatiemechanismen, met de bedoeling dat het door mensen gevoerde natuurbeheer bestaande uit afschot, maaien, kappen en dergelijke geleidelijk aan kan worden verminderd. Bij alle experimenten die momenteel in Nederland op dit vlak worden uitgevoerd, zijn de jagers nadrukkelijk afwezig.

Vossen, kraaien en eksters

Met het als niet-ter-zake terzijde schuiven van de eerste premisse, is reeds de ongeldigheid aangetoond van de conclusie dat jagen op vossen, kraaien en eksters goed is. Toch wil ik ook nog op de tweede premisse ingaan, juist omdat de uitspraak die deze premisse bevat, heel vaak in discussies opduikt en dan laat ik maar even in het midden of de jacht op vossen, kraaien en eksters geacht wordt het natuurlijk evenwicht te bevorderen dan wel de natuurlijke regulatiemechanismen. De vraag zou ook zó gesteld kunnen worden: levert de jacht op vossen, kraaien en eksters een bijdrage aan natuurbescherming?

Mijn antwoord op deze vraag is ontkenning, en wel om twee redenen. Op de eerste plaats is de beschuldiging dat de (toegenomen) aantallen vossen, kraaien

en eksters hebben geleid tot een achteruitgang van hoenders, weidevogels en zangvogels, gebaseerd op persoonlijke indrukken van jagers, jachtopzieners, terreinbeheerders en natuurliefhebbers, zij zijn doorgaans slechts vertrouwd met de lokale situatie en hebben de neiging waargenomen incidenten te veralgemeniseren. Tekenend is dat ondanks herhaalde pogingen, het niet mogelijk is gebleken wetenschappelijk vast te stellen, dat er een algemeen oorzakelijk verband is tussen de toename van de drie genoemde predatoren en de afname van hun prooisorten. Theoretisch zou dat ook zeer onwaarschijnlijk zijn. Waar cijferreeksen van predatoren en prooisorten bekend zijn, blijkt eerder een "gelijk optreden". Zo vond Altenburg in het Lauwersmeergebied tussen 1978 en 1985 dat de aantallen broedparen van 17 zangvogelsoorten steeg van 267 tot 1224, ondanks dat in dezelfde periode het aantal eksterbroedparen steeg van 6 tot 37. En op Texel stelde Dijkse vast, dat tussen 1965 en 1977 een verdubbeling van het aantal eksters niet kon verhinderen dat een sterke toename plaatsvond van de stand van de overige zangvogels.

Op de tweede plaats moet de vraag of de jacht op vossen, kraaien en eksters een bijdrage levert aan natuurbescherming, ontkennend worden beantwoord, omdat de praktijk uitwijst dat afschot niet effectief is: het gaat hier om soorten die bewezen hebben "tegen de verdrukking in" te kunnen leven en de geschiedenis van de smadelijk mislukte premiejacht op houtduiven leert ons dan dat afschot, zelfs indien dit massale vormen aanneemt, geen zoden aan de dijk zet. De tweede premisse is derhalve - in welke formulering ook - onwaar. De conclusie als zou jacht op vossen, kraaien en eksters een goede zaak zijn, is gebaseerd op betekenisloze respectievelijk onware premissen. Zo'n conclusie is logisch ongeldig. •

Noten

1. Smallegange, G.W., "Jacht- en natuurbeheer in de moestuin", De Nederlandse Jager 1987/2: 35-6
2. Oosterbaan, J., "Balans", De Nederlandse Jager 1987/1: 3
3. Jachttopzichter Freek Kutterik in: Kammen, M. van, "Mens en natuur op Vilsteren", De Nederlandse Jager 1987/13: 314
4. Jellema, U., "Kraaien een probleem!", De Nederlandse Jager 1987/7:170
5. Jan, "Kraaien- en eksterreservaten", De Nederlandse Jager 1987/7: 171-3
6. Ibidem
7. Stegeman, H., "Kraaienplaag", De Nederlandse Jager 1987/7: 175
8. Hubertino, "Door een gekleurde bril", De Nederlandse Jager 1987/14: 325
9. De betekenis van de term "evenwicht" is zeker niet die welke Peter Otten, lid van de wildbeheerseenheid Bruggen, hanteert als hij zonder een spoor van aarzeling of nuancering afkondigt dat "normale aantallen" van de kraai behelst: twee kraaien per tien hectare (Otten, P., "Perikelen rond de van kraaiachtigen en door hun gepredateerde soorten op Texel", De Pieper 1978/17:

"Het leukste plan dat er tot nu toe gemaakt is voor een natuurgebied in Nederland".

Ecoplan en de natuurontwikkeling *Rob Musters*

Een interview met Hans van der Lans, mede-opsteller van het veelbesproken natuurontwikkelingsplan voor het Meinweggebied (zie Argus 88/1). Hans van der Lans is mede-oprichter (met Gerben Poortinga) van het biologisch adviesbureau Ecoplan. Bij het gesprek is ook aanwezig Remco Daalder, bioloog en eindredacteur van Argus.

RD: "Hoe is een adviesbureau als Ecoplan aan de opdracht een plan voor het Meinweggebied te schrijven gekomen?"

HvdL: "Daarvoor moeten we terug naar ongeveer tien jaar geleden. In 1977 werd Kritisch Bosbeheer opgericht. Daar leefde het idee dat je bos moest beheren door niets, of in elk geval zo weinig mogelijk te doen. Het trefwoord was 'zelfregulatie'. Daar waren bepaalde dieren voor nodig, zoals bijvoorbeeld wolven. Toen die ideeën werden gelanceerd, waren er maar weinigen enthousiast. De meesten vonden het belachelijk, zoals bijvoorbeeld recreatieschappen, jagersverenigingen en de vereniging tot behoud van het edelhert. Met name de telegraaf heeft veel moeite gedaan onze plannen de grond in te schrijven. Toch waren er ook enkele kranten en tijdschriften die het leuk vonden. Enthousiaste mensen waren ook te vinden bij het ministerie van WVC (toen CRM), Landbouw en Visserij, en ook bij Natuurmonumenten hadden we, naast vele tegenstanders, ook medestanders. Uiteindelijk gaf het ministerie een studieopdracht aan de mensen die met kritisch bosbeheer-ideeën waren begonnen eens een concrete uitwerking daarvan op papier te zetten: Wat kan je ecologisch met dit gebied doen? Die mensen waren Gerben Poortinga, Harm van de Veen en ikzelf. Die opdracht resulteerde in een verslag, waarin we onderzocht hebben wat je ecologisch met het Meinweggebied zou kunnen doen. Uit de vijf alternatieven voor dat gebied opteren wij voor het vijfde, meest vergaande. Het Meinweggebied biedt daarvoor de mogelijkheden".

RD: "De politiek blijkt zeer positief over jullie plannen"

HvdL: "Dat klopt. Het is ook een prachtig plan. Het is uiteindelijk bij de provincie Limburg terechtgekomen. Met name gedeputeerde Riem heeft zich, samen met zijn ambtenaren, sterk gemaakt hiervoor en het verder gebracht".

RD: "Een van de oorzaken voor het enthousiasme van de politiek is natuurlijk dat het een goedkopere manier blijkt om gebieden te beheren. De weerstand komt eigenlijk meer

Hans van der Lans onderzoekt de wortelkluit van een omgetrokken populier. Door het omtrekken ontstaat een tijdelijk poeltje waar salamanders zich kunnen vestigen en komt er open ruimte (gunstig voor opslag van kruiden, foto Stichting Ecoplan

uit landbouw- en jagerskringen en uit de bevolking".

HvdL: "Het is niet zozeer de bevolking die bezwaren heeft, maar veel meer de beheerders. Diegenen, die opgeleid zijn in een bepaalde traditie met betrekking tot beheer, zijn het felst tegen. Onbevangingen mensen zijn veel makkelijker voor onze plannen te winnen. Je legt ze twee meningen voor, de onze en die van de jagers, en de mensen kiezen vanzelf voor onze mening. Dat komt, omdat er een grote logica in onze visie zit. Ik had vroeger moeite met het feit dat heidegebieden, akkers en hooiland 'natuur' genoemd werden. Veel mensen snappen dat niet. 'Natuur' laat je toch aan haar eigen lot over, dat gaat toch vanzelf? Daar breng ik dan tegenin dat

de natuur zichzelf niet meer kan reguleren, omdat wij er allerlei elementen (bijvoorbeeld wolven, runderen enz.) uitgehaald hebben. En dat je daar om eerst alles weer terug moet brengen naar de kringloop. Pas dan kan de natuur het weer op eigen krachten. Voor veel mensen is dat een logische gedachtengang.

Grotere gebieden kunnen overigens meer zelfregulerend zijn dan kleinere. In een klein gebied, waarin een aantal elementen ontbreken,

kun je bijvoorbeeld geen wolf hebben. Dan moet je dus iets aan regulering doen wat betreft de beesten die er teveel zijn. Hoe groter een gebied, hoe meer je kunt overlaten aan de natuur. Als je maar zorgt dat de juiste elementen erin zitten, bijvoorbeeld grote grazers. Hoe meer elementen erin zitten, hoe meer beheer uit handen genomen wordt en hoe meer je dus kan spreken van zelfregulatie.

RD: "Jullie gaan er in het plan voor de Meinweg vanuit dat natuurontwikkeling samengaat met intensieve recreatie".

HvdL: "Het hangt er een beetje vanaf wat je onder intensief verstaat. Be-doel je daarmee spartelvijvers en dergelijke, dan gaat het niet sa-

Grote biologische variatie en minimale onderhoudskosten door natuurbouw en extensieve begrazing- impressie van een open parkbos, zoals dat bij Groningen moet gaan ontstaan, tekening T. Piek

Door het toepassen van extensieve begrazing (met Schotse hooglanders bijvoorbeeld kan een natuurlijk, zichzelf in stand houdend bos zich ontwikkelen, foto Stichting Ecoplan

men*.

RD: "Ik denk aan bezoekersaantallen zoals bij de Hoge Veluwe".

HvdL: "Dat zou inderdaad uitstekend gaan. De mens die in zo'n gebied komt en wandelt, veroorzaakt slechts een tijdelijke storing voor de fauna. Zodra hij weer weg is, is zijn invloed nul. Die verstoring kan trouwens ook nog wel meevallen bij een ander jachtbeleid. De dieren weten ook heel goed te reageren op bezoekers en drukte. Ze gaan in dat geval naar gebieden waar geen mensen komen. Je moet er dus voor zorgen dat de dieren in het gebied een stuk zekerheid hebben over het gebruik van het terrein, zowel in de

vorm van het beheer als wat mensen betreft".

RD: "Je sprak net over een ander jachtbeleid. Bedoel je daarmee zoiets als afschot door één persoon?"

HvdL: "Dat zou een mogelijkheid zijn. Maar je kunt dieren bijvoorbeeld ook vangen. In ieder geval denk ik aan 'vriendelijke' jachtmethoden, waardoor de dieren de mensen niet als vijanden zien".

RM: "Hoe moet een natuurgebied eruit zien, waardoor dieren zekerheid over het gebruik van het terrein hebben?"

HvdL: "Je moet er voor zorgen dat mensen altijd via bepaalde paden

lopen. Sommige stukken worden intensief door mensen gebruikt, andere nooit. Een manier om dat te bereiken is om alleen in een bepaald gebied paden aan te leggen. Het overgrote deel van de wandelaars gaat niet verder dan de paden. Een praktijkvoorbeeld van dat dit werkt is te vinden in Polen. Daar ligt bij een natuurgebied het parkeerterrein 500 m van de ingang van het gebied. Naar de ingang is het dus alleen al 1 km lopen (500 m heen, 500 m terug). Als men dan ook nog drie of vier kilometer in het gebied heeft gewandeld, zijn de meeste wandelaars meer dan tevreden. Voor het Meinweggebied bestaat ook nog het plan om bij de ingang een uitgebreid bezoekerscentrum aan te leggen. Dat wordt dan een dierentuin-achtig geheel, maar dan op een leuke manier. In dat bezoekerscentrum worden mensen ingelicht over de ideeën die aan het gebied ten grondslag liggen en kunnen ze de beesten zien die in het gebied voorkomen. Stel bijvoorbeeld dat er een lynx zou zitten. Dat dier laat zich aan geen mens zien. Hij vertoeft in die gebieden waar zeker geen mensen komen. In het bezoekerscentrum kan men dat dier dan zien. Een prachtig voorbeeld van een dergelijk bezoekerscentrum is te vinden in het Beierse woud."

RD: "Vindt de gemiddelde recreant een dergelijk gebied eigenlijk wel leuk?"

HvdL: "Dat is afwachten. Mensen die ik ken vinden het in ieder geval prachtig. Er zijn toch steeds meer mensen die rust zoeken en 'natuur' willen zien. Dat aantal mensen zou toenemen als de natuurgerichte recreatie in Nederland wat meer gepromoted zou worden. Op dit moment wordt daar bijna niets aan gedaan. Het gebeurt enigszins wat betreft het vogels en wild kijken, maar dat kan natuurlijk veel beter en sterker. Neem de Oostvaardersplassen. Die worden in het geheel niet gepromoted. Er ligt gewoon een gebied te liggen".

RM: "Hoe denken mensen binnen de meer traditionele natuurbeschermingsorganisaties nu over natuurontwikkeling?"

HvdL: "Dat is toch heel verschillend. Bij sommige staat 'behoud' voorop. Toch zijn ook binnen dat soort organisaties steeds meer mensen die onze ideeën interessant gaan vinden. De traditionele natuurbescherming begint tegenwoordig ook poelen aan te leggen. Dat was vijf jaar geleden ondenkbaar. Voorheen was het doel om een poel te behouden, nu leggen ze honderden nieuwe aan. Er is een duidelijke tendens tot verandering naar andere vormen van beheer, zoals extensieve begrazing, aanwezig. Steeds minder natuurbeschermingsorga-

nisaties zijn voor de jacht. Vijf jaar geleden kon het IVN geen standpunt innemen over de jacht. Op dit moment zouden ze dat kunnen (al weet ik niet of ze het zullen doen). In 1980 ben ik vanwege deze natuur-ontwikkelingsideeën uit het IVN gegooid. Het 'Bosboek', waarin precies dezelfde ideeën vervat zijn, is uiteindelijk door het IVN uitgegeven".

RD: "Kun je iets vertellen over de werkwijze van een dergelijk, toch klein, biologisch adviesbureau als Ecoplan?"

HvdL: 'Om te beginnen is het natuurlijk moeilijk om ertussen te komen. Ecoplan is niet zo bekend. Al die andere, grotere bureaus hebben daar geen last van. Daar stappen de mensen uit zichzelf al naar toe. Daarnaast is het zo dat we ook niet alle opdrachten aannemen. We nemen alleen die zaken die passen bij Ecoplan. De achtergrond van Ecoplan is, er ligt een gebied, hoe slecht ook. Hoe kun je dat gebied ecologisch beter maken, de ecologische waarde vergroten. Neem nu een goed gebied waar men olie wil gaan boren. Als men ons de opdracht zou geven te onderzoeken hoe je de schade van die oliebooring voor het gebied zou kunnen verminderen, dan zouden we het niet doen. Het gebied gaat er namelijk hoe dan ook per saldo op

achteruit!"

Onze onbekendheid maakt dat we nogal wat energie in 'acquisitie' moeten stoppen. Als we een bepaald gebied kennen of een eigenaar van een gebied, dan stappen we daar op af en zeggen: we kunnen dat en dat voor u doen. Ecoplan bestaat nu tien jaar. Het doel was: hoe kun je ecologische ideeën toepassen in de woonomgeving, tuinen, parken, plantsoenen enz. Mijn compagnon Gerben Poortinga en ik komen beiden uit het natuurbeheer. We constateerden destijds een grote kloof tussen natuurbeheer en groenbeheer. Ze hadden niets van elkaar geleerd en beide hun eigen richting opgewerkt. Wij wilden ecologische principes gaan toepassen op groenbeheer. Dat gaf ten eerste een stuk ecologische winst (grotere biologische rijkdom) en ten tweede leidde dat tot een kostenbesparing; deze natuurbeheerstechniek is veel extensiever, veel goedkoper.

Zijn we in aanvang voornamelijk gericht geweest op het toepassen van ecologische ideeën op het natuurbeheer in de woonomgeving, op dit moment ligt het accent, onder invloed van de opdrachten die we krijgen, op kostenbesparing: hoe kan het goedkoper en dan op een ecologische wijze.

De continuïteit van een klein bedrijf

als Ecoplan is natuurlijk niet verzekerd. Vandaar dat ik het combineer met mijn ambtenaarschap in de provincie Noord-Holland. In deze provincie is er ook geweldig veel aandacht voor ecologisch beheer. Ecoplan bestaat sinds 1978 en heeft tientallen projecten, de provincie Noord-Holland richt zich sinds 1984 op ecologisch beheer en telt inmiddels al 165 projecten".

RM: "Tenslotte de vraag: hoe gaat het nu verder met het Meinweggebied?"

HvdL: "Na ons verslag wat je met het gebied zou kunnen doen, heeft Harm van de Veen met een ander bureau de vervolgoedracht gekregen ons plan te onderzoeken op economische haalbaarheid. Daaruit kwam naar voren dat het bedrijfseconomisch haalbaar is. Het kan zich bedruipen uit de opbrengsten van de recreatie. De provincie is nu op zoek naar subsidie om alles te bekostigen. Pas dan zal er een definitief projectvoorstel opgesteld worden, waarin aangegeven wordt hoe het gebied in verschillende fasen omgevormd kan worden".

Stichting Ecoplan, biologisch adviesbureau
Mozartstraat 10,9722 EC Groningen
tel.050-271234.

KORT NIEUWS

Megaphallus

Wellicht las u het al in de krant. Tijdens een onderzoek ten behoeve van een nieuw uit te geven Handboek van de Nederlandse waterkevers werd in een slootje bij Neerijnen een merkwaardige kever opgevist. Het beestje leek veel op de bekende soort *Hydrochus brevis*, maar beschikte over een gigantisch geslachtsapparaat. Het werd door zijn ontdekker dan ook *Hydrochus megaphallus* genoemd.

Al snel bleek deze nieuw beschreven diersoort allerminst zeldzaam te zijn, en in heel Europa voor te komen. De reden waarom hij tot nu toe in de anonimiteit verbleef, is gelegen in het feit dat zijn naaste verwant, *Hydrochus brevis* dus, zeer duidelijk te onderscheiden is van alle andere waterkeversoorten. Daardoor was niemand op het idee gekomen om alle op deze brevis lijkende kevertjes eens goed te bekijken. Tot de hoofdconservator van het Museum

Hydrochus megaphallus, bekende Nederlander, foto Rijksmuseum voor natuurlijke historie, Leiden

in Den Haag een helder ogenblik had. Hij en de door hem ontdekte waterkever werden er gedurende korte tijd bekende Nederlanders door.

Paling bedreigde diersoort

Lelek (1987) heeft de paling al opgenomen in zijn boek over bedreigde vissoorten in Europa. Hij klassereet dit dier als

"kwetsbaar". De Duitse aaldeskundige Friedrich-/wilhelm Tesch luidde in 1986 in Osterreichs Fischerei de noodklok over deze vis en stelde voor om hem op de rode lijst van bedreigde diersoorten te zetten. Uit onderzoek in de Golf van Biskaje bleek dat de hoeveelheid aallarven, afkomstig uit de Sargassozee, tussen 1978 en 1984 zorgwekkend laag is. In Nederland is bekend dat de intrek van glasaal sinds 1982 beneden normaal is. Het effect daarvan begint nu merkbaar te worden op de populaties "rode aal" (onvolwassen dieren die het glasaalstadium ruimschoots gepasseerd zijn en volgens de Visserijwet gevangen mogen worden).

In mijn proefschrift* probeer ik duidelijk te maken dat er een mogelijke relatie is tussen slechte groei bij aal en de eutrofiëring van oppervlaktewater. Daarnaast bestaat het feit dat de paling als relatief vette vis, veel meer schadelijke stoffen ophoopt, zoals zware metalen, PCB's en dioxines. Een Britse onderzoeker (Dr C.R.Goldspink) vond in bepalingen uit het Tjeukemeer hoge concentraties lood (tot een tienvoud van de voorgestelde grenswaarden voor vis). Dit alles maakt dat deze vis zeer kwetsbaar is.

De visserijdruk op de paling in

RD

ONZE ARGUSOGEN STAAN VERDER TOT UW BESCHIKKING IN DE KNIPSELKRANT

Verschijnt 6 keer per jaar voor fl5,- in uw bus.
Maak ze over naar girorek. 3522188 van
pennm. SKF te Bostel o.v.v. Knipselkrant.

Nederland is onverminderd.
Sterker nog, wordt verhevigd, want
men vangt nu, al dan niet legaal,
ook ondermaatse paling voor de
kwekerij. Heel weinig volwassen
dieren bereiken op deze manier
vanuit ons land de Atlantische
Oceaan om te paaien. Hiervoor
mogen de andere landen zorgen.

Misschien wordt het lot van de
trekvis paling hetzelfde als dat
van de trekvis zalm in de Rijn.

HdN

* Food, feeding and growth of the eel
(*Anguilla anguilla*) in a Dutch eutrophic
lake. Proefschrift LU-Wageningen bij de
auteur verkrijgbaar (voor f 25,- postgiro
2535770 franco thuis).

Literatuur:

-Lelek, A., 1987. The freshwater fishes of
Europe. Vol.9 Threatened Fishes of Europe.
Aula-verlag Wiesbaden. 343 pag.

-Badsha, K.S. & C.R. Goldspink, 1988. Heavy
metal levels in three species of fish in
Tjeukemeer. *Chemosphere* 17(2): 459-463.

Nieuwe wildredder voldoet goed

In het kader van de regeling
"Landbouw met verbrede
doelstelling" wil de provincie
Gelderland bevorderen dat
boeren bij hun bedrijfsvoering
meer rekening gaan houden met
natuur en milieu. Een loffelijk
streven dat onder meer een nieuw
type wildredder heeft opgeleverd.
Deze wildredder werd ontwikkeld
door de Gelderse veehouder
Pутtenstein. Het is een simpel
apparaat dat voorop de tractor
wordt gemonteerd. Door het
rammelen met belletjes worden in
het gras verblijvende dieren
opgeschrikt, en kunnen ze aan de
maaimachine ontsnappen. Deze
wildredder heeft in de praktijk zijn
nut al bewezen. Tevens is
gebleken dat gebruikers attenter
worden op het leven in hun
weiland, een mooi bijresultaat.
Meer informatie bij

machinefabriek Mogema, telefoon
05255-1533.

Allerlei rivierkreeften

In 1970 kreeg onze inheemse
rivierkreeft gezelschap van de
Amerikaanse rivierkreeft. In 1977
kwam er nog een familielid bij:
de Galicische rivierkreeft,
afkomstig uit het Oosten. Beide
nieuwelingen zijn hier niet uit
zichzelf gekomen, maar door de
mens (min of meer per ongeluk)
geïntroduceerd.

Volgens een recent artikel van
Jan Grotenhuis is de Galicische
rivierkreeft in de Oostelijke
Achterhoek al flink ingeburgerd.
Ze worden daar soms met
tientallen tegelijk gevangen en
breiden zich flink uit. Een
probleem hierbij is, dat onze
inlandse kreeft door z'n Oostelijke
tegenhanger weggeconcurrerd
wordt. De Galicische rivierkreeft
legt namelijk vier keer zoveel
eieren als de inlandse, en kan
aanzienlijk beter tegen vervuiling.

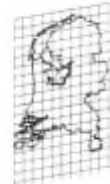
Een dilemma tekent zich hier af.
Deze Galicische rivierkreeft is
blijkbaar beter toegerust voor het
leven in onze vervuilde wateren
dan de inlandse kreeft.
Rivierkreeften aantreffen in een
beekje is altijd leuk. Maar de
opmars van deze Oostelijke soort
kan de doodklap betekenen voor
de inheemse kreeften. Wat moet je
nu doen? De opmars van de
Galicische kreeft, die er nu
eenmaal is, zoveel mogelijk
remmen om te proberen de
oorspronkelijk inheemse diertjes
te redden? Of accepteren dat de
mens een belangrijke factor is
geworden bij de verspreiding van
diersoorten, en dat daardoor
sterke veranderingen in
oecosystemen op kunnen treden,
die op zich niet slecht hoeven te
zijn? Dit laatste betekent
natuurlijk niet dat je met opzet

allerlei leuke beesten los moet
gaan laten, maar dieren als
Halsbandparkiet, Nijlgans,
Muskusrat en Galicische
rivierkreeft zijn er nu eenmaal, en
nieuwe diersoorten zullen
ongetwijfeld volgen. Hoe gaan we
hiermee om? Een moeilijke zaak,
voer voor discussie.

RD

-bron: J. Grotenhuis, 1988. De Galicische
rivierkreeft zet zijn opmars voort. *Natuur en
landschap in Achterhoek en Liemers* 2(2):
54-58.

Regio Nieuws

Roofvogelvervolgging gaat door

"Yesterday news is tomorrow fish
'n chip paper". Het lot van veel
nieuwsfeiten is hiermee treffend
gekaracteriseerd.

Roofvogelvervolgging is er een
voorbeeld van. Misschien gaat het
na alle ellende van een paar jaar
terug wel weer wat beter. Maar
zeker is dat lokaal er nog heel
wat mensen in 19e eeuwse sferen
leven. Op zich is dat niet zo
vreselijk erg, maar als aan ideeën
als "de beste buizerd is een dode"
konkreet handelen wordt
gekoppeld, dan is dat wel
degelijk erg. Een systematische
vervolgging in Oost-Groningen is
zo'n lokaal voorbeeld. Al jaren
lang worden er nesten van bruine
kiekendief (pardon, bruine
kuikendief dus) uitgehaald, vogels
vergiftigd en nesten
doorgesloten. Kennelijk zijn niet
alleen kinderen in
Oost-Groningen niet veilig.

Hoewel dergelijk lokaal
gebeuren beperkt blijft tot een
artikelje in het plaatselijk
sufferdje, is er natuurlijk veel meer
aan de hand. Roofvogels zijn nog
steeds vogelvrij. Het overleg
tussen de KNJV en
Vogelbescherming was op zich
prima, maar ook een leuke
vertoning voor de buitenwacht. Er
moet meer gebeuren, want het
genoemde incident is louter een
illustratie voor de immer
voortgaande roofvogelvervolgging.
Natuurlijk zijn voortgang van

RECTIFICATIE

Onze vaste medewerker Henrik de
Nie promoveerde niet, zoals abusie-
velijk in argus 13/1 vermeld, in de
natuurwetenschappen, maar in de
landbouwwetenschappen. Het on-
derzoek werd verricht aan het Tjeu-
kemeer (niet: Tjeukemeer).

lokaal overleg en verscherping van controle in het veld uiterst belangrijk. Maar dit is nog steeds niet genoeg. Wat moet er dus gebeuren? Op zijn minst een rehabilitatie van roofvogels in de "Nederlandse Jager", het platform voor hetzerig gezeur over roofvogels. Gebeurt dat niet, dan blijven idioten zich gelegitimeerd voelen in hun wandaden. Als de voedingsbodem niet ontsmet wordt, blijven er rotte dingen uit groeien. L.N.

En voor de zoveelste keer...

Paniek in Limburg: door hondsdolheid getroffen vossen dood gevonden. Resultaat: paniekzaaiende, hetzerige berichtgeving, nóg intensiever jacht op vossen, afschot van weggelopen huisdieren. Dit terwijl er geen reëel gevaar is voor de volksgezondheid en schieten de verspreiding van hondsdolheid alleen maar in de hand werkt. Dit ook terwijl vaccinatie van de vossen door middel van uitgelegd aas een uitstekend middel is om hondsdolheid te voorkómen. In België en Duitsland gebeurt het al, volgens het RIN is het ook voor ons land een uitstekende methode. Maar nee hoor: weer fijn schieten, uitgraven, vergassen, begeleid door hetzerig geschreeuw. Conclusie: hondsdolheid wordt alleen gebruikt als stok om de hond te slaan. Stel je voor dat door orale vaccinatie hondsdolheid niet meer voorkwam. Weg stok. Jagers hebben nu eenmaal de pest aan hun natuurlijke concurrent en zullen elk voorval aangrijpen om er eens lekker op te schieten. Luister toch naar de wetenschap, waarde bewindslieden! R.D.

De juridische bescherming van ganzen

De grootste bedreiging voor de zes redelijk talrijke Europese ganzensoorten (Rotgans, Brandgans, Grauwe gans, Kolgans, Rietgans en Kleine rietgans) is de systematische vernietiging van hun leefgebieden. Door die vernietiging moeten ze steeds

foto Pieter Eibers

op de zelfde lijn

Zijn sportvissers dierenbeulen ?

In West-Duitsland is een rechterlijke uitspraak gedaan, die verstrekende gevolgen kan hebben.

Twee organisatoren van een hengelwedstrijd in het stadje Hamm werden door de rechtbank aldaar veroordeeld tot een boete van 1200 DM per persoon. Dit vanwege "gemeenschappelijke en langdurig voortgezette dierenmishandeling". Bij de betreffende wedstrijd werden de gevangen vissen lange tijd in leefnetten bewaard, en pas na meting weer teruggezet. Volgens de rechtbank hebben de vissen daarbij lang en ernstig moeten lijden. Het vermogen van vissen om pijn te kunnen hebben staat voor de rechtbank van Hamm "buiten alle twijfel".

Het resultaat van deze uitspraken is dat de schrik er goed inzit bij de Westduitse vissers. De sportvissersvereniging lasste direct alle kwalificatiewedstrijden voor 1988 af. Toch moet niet te vroeg worden

gejuicht. De uitspraak gold uitdrukkelijk níét voor individuele sportvissers, of voor wedstrijden waarbij de gevangen vis 'nuttig wordt gebruikt' (opgegeten). Belangrijk is echter dat het feit dat een vis pijn kan lijden nu door een rechtbank onderschreven is. Verder worden vissen in deze uitspraak als individuele dieren behandeld, en niet als objecten. "Een vis is geen tennisracket", zei de rechter. Daar valt niets op af te dingen.

Hopelijk volgt de Nederlandse rechtbank het Duitse voorbeeld in deze.

Het wordt tijd dat wedstrijden waarbij levende dieren het lijdend voorwerp zijn, tot het verleden gaan behoren.

De resultaten van het Nederlandse onderzoek naar de pijn- en angstbeleving van gedrilde karpers speelde in de rechtzaak in Hamm een flinke rol. Dit onderzoek, waarover al veel is geschreven (in Argus 87/1 bijvoorbeeld) is nu definitief afgerond. De resultaten zijn vastgelegd in het rapport "Doen pijn en angst een gehaakte en gedrilde karper lijden?" van F.J. Verheyen en R.J.A. Buwaida. Het rapport is fraai uitgegeven door de vakgroep vergelijkende dierfysiologie van de RU Utrecht, en aldaar te bestellen. Ook bij de dierenbescherming (tel. 070-423423) kan u voor bestellingen terecht. RD

meer hun toevlucht op cultuurgronden zoeken, wat ze door de boeren niet in dank wordt afgenomen. Er is dus sprake van een conflict tussen gans en boer. En als dieren economische belangen bedreigen, dan moeten ze oppassen.

Gelukkig bieden verschillende Europese verdragen een goed juridisch raamwerk voor een afdoende bescherming van de ganzen en hun overgebleven leefgebieden. Dit is althans de conclusie van de biologiestudent Luuk Ronde, die naar aanleiding

van een vraag van de Stichting Mondiaal Alternatief aan de biologiewinkel Groningen in de ganzenproblematiek dook.

Volgens zijn verslag bieden vooral de EG-vogelrichtlijn en de Wetlands-conventie goede mogelijkheden voor de bescherming van ganzen. In beide verdragen wordt duidelijk de link met het behoud van de leefgebieden gelegd. De conventies van Bern en Bonn geven aanvullende beschermingsmogelijkheden. De conventie van Bonn kan als kader

foto Jacques van der Neut

voor de formulering van een internationaal beleid dienen.

Het juridisch instrumentarium voor een goede bescherming van ganzen is in internationaal opzicht dus aanwezig. Veel hangt echter af van de manier waarop de internationale overeenkomsten worden omgezet in nationaal recht, aldus Ronde. Hij pleit voor een beheer waarbij een netwerk van ganzenreservaten wordt gevormd. In die reservaten, die bijvoorbeeld uit aan de productie onttrokken landbouwgronden kunnen bestaan, wordt dan een op ganzen gericht grasland-beheer gevoerd. Verder moeten de ganzen van schadegevoelige landbouwpercelen verjaagd worden en moet in het uiterste geval bejaging worden toegepast.

Dat zal ons allemaal ongetwijfeld bekend voorkomen en het is goed om te horen dat de internationale verdragen genoeg mogelijkheden bieden voor een afdoende ganzenbescherming. Natuurlijk moeten we nog maar afwachten of zo'n bescherming er in de praktijk zal komen, gezien de wijze waarop Nederland met bijvoorbeeld de EG-vogelrichtlijn omgaat. Tot zover lijkt de vraag van Mondiaal in het verslag van Ronde afdoende beantwoord te zijn. Op het juridische vlak heeft de schrijver goed werk geleverd.

Er schuilt echter nog een behoorlijke adder onder het ganzengras! Aan het einde van zijn verslag gaat de onderzoeker opeens rare dingen beweren. Zo begint hij met de splitsing van jacht in beheersjacht, exploitatiejacht en recreatiejacht. Beheersjacht is dan het kunstmatig laag houden van de

aantallen ganzen ter inperking van landbouwschade. Bij exploitatiejacht worden, volgens de schrijver, ganzen geschoten om op te eten. En bij recreatiejacht worden dan blijkbaar ganzen geschoten om ze niet op te eten. De ganzenjachtexcessen, die vorig jaar in de publiciteit kwamen, vallen volgens hem onder de recreatiejacht. Deze

Hangen als een haas

stel
 een ruilverkavelingslandschap
 herfst begin winter
 asfalt water jagers aarde damp
 een rechtlijnig decor
 maar toch lekker uit
 buiten de natuur in
 een ongezonde neus
 in een frisse wind
 even stil staan
 verrekijker naar links
 verrekt zeg
 buks naar rechts
 fluks aangelegd
 ja men verzamelt écht van alles
 hoe een 28-1 fiets
 notabene zonder zijreflectie
 de buit draagt
 het zweet van dat beest
 daalt in sprongen
 het haasje is over
 spiegel en loop laten zien
 hoe een fazant een gans vangt
 het saaie panorama is angstaanja-
 gers
 daar blaast de kraaienmars
 met haas-t huis op aan
 rep

mijn naam is joost

jacht is verwerpelijk en dient afgeschaft, zo zegt hij. Ook met de beheersjacht moeten we voorzichtig zijn; het is een "uiterste redmiddel in ernstige gevallen". Maar dan de exploitatiejacht. In hoofdstuk zeven zegt Ronde, dat "bij gezonde populaties de exploitatiejacht niet per definitie behoeft te worden uitgesloten. Wel dient dan jaarlijks op een oecologisch verantwoorde wijze te worden vastgesteld hoeveel ganzen aan de populatie kunnen worden onttrokken".

Hoe nu? Geen beheersjacht en recreatiejacht, maar wel exploitatiejacht? Maar wat is dan het exacte verschil tussen recreatiejacht en exploitatiejacht? En hoe moeten die geschoten aantallen worden gecontroleerd? Trouwens, waar vind je een niet aan jagerskringen gebonden oecoloog die zich wil bezighouden met het vaststellen van die Verantwoorde Aantallen? Weet de schrijver verder niet dat "overschotten" wel degelijk een biologisch nut hebben? Weet hij niet dat zo'n afschotquotabeleid tot gigantische aantallen geschoten vogels kan leiden (zie Amerika)? Met deze bewering gaat de schrijver niet alleen voorbij aan de sterk groeiende maatschappelijke weerstand tegen de ganzenjacht, maar spreekt hij ook nog eens zichzelf tegen. Recreatiejacht verwerpelijk, beheersjacht alleen-in-het-uiterste-geval en exploitatiejacht gewoon op basis van jaarlijks vastgestelde aantallen, waarbij de vogels dan wel opgegeten moeten worden om de zaak te rechtvaardigen. Zo'n jachtvorm is in strijd met de Vogelrichtlijn, wat de schrijver notabene zelf vermeldt.

Wat moeten we hier nu mee. Hier komt de oude oogstgedachte, waarvan we dachten dat hij door nieuwe wetenschappelijke inzichten en mooie Europese verdragen was weggedrongen, opeens op een onverwachte plek om de hoek kijken. Laten we hopen dat een bepaalde naïviteit van de onderzoeker de oorzaak is van deze miskleun en dat we voortaan van dit soort uitspraken verschoond blijven.

Exploitatiejacht op basis van vastgestelde aantallen moet wél per definitie worden uitgesloten, al is de betreffende populatie nu nog zo gezond. Het past niet in onze huidige inzichten over faunabeheer en het omgaan met dieren en is in strijd met Europese verdragen, die ook door ons land moeten worden nageleefd.

RD

De Wolf, gehaat en vervolgd

Terwijl hier zelfs het meest gevaarlijke hondras als een kind in huis wordt gekoesterd en vertroeteld, blijft het elders tobben met de relatie mens en de wilde voorouder van de hond: de Wolf. In Portugal vroeg vorig jaar de "Grupo Lobo" (een vanuit de Universiteit van Lissabon opererende milieugroep) aandacht voor hun acties tot betere bescherming van de Wolf in het noorden van hun land. Zij pleiten onder meer voor een soort bezoekerscentrum met informatie over de Wolf in het Nationale Park Peneda-Geres. Zij vragen om financiële en morele steun van milieugroepen elders.

In Canada is het helemaal mis. Daar werden in Brits Colombia door zogenaamde "conservation officers" 1000 Wolven afgemaakt. Dit gebeurde soms op uiterst wrede wijze door beschieting vanuit helicopters of met behulp van strikken en klemmen. De aanleiding was hebzucht. De provinciale regering derft inkomsten uit de trofeejacht op Eland en Wapitiherten. Men wil liever dat dik betalende, vaak buitenlandse jagers deze populaties "beheren". Een actiegroep vraagt aan buitenlandse milieugroepen om zich rechtstreeks te wenden tot de premier van Brits Colombia: de heer William Vanderzalm (van Nederlandse afkomst).

Nog meer slecht nieuws over de Wolf uit Skandinavië. In het septembernummer van "Sveriges Natur" (orgaan van de Zweedse vereniging voor Natuurbescherming) staat een alarmerend artikel onder de kop "Hatad och förföljd" (gehaat en vervolgd). Het verhaal is geschreven door de Noor Viggo Ree en behandelt de moeilijkheden om te komen tot effectieve bescherming van de Wolf. Officieel is de Wolf sinds 1966 in Zweden en sinds 1973 in Noorwegen beschermd. Er worden echter nog steeds illegaal Wolven neergeknald en verder bestaan er diverse actiegroepen tegen de Wolf. Onder druk van plaatselijke jagers en schapenhouders geeft de regering soms afschotvergunningen af. In de praktijk betekent het dat er nauwelijks mogelijkheden bestaan voor een blijvende, zichzelf in stand houdende populatie van de Wolf in Skandinavië.

Ten aanzien van de Wolf bestaat veel, niet op feiten gebaseerde, angst. Vooroordelen en hebzucht tieren welig. Dit maakt de bescherming van de

ARGUS

INTERNATIONAL

En dan denken dat het in Nederland slecht gaat met het milieu. In de Oostbloklanden is het allemaal nog een graadje erger. In Polen bijvoorbeeld: enorme luchtverontreiniging door kolencentrales en zware industrie. In Opper-Silezië komt per vierkante kilometer vijf keer

zoveel zwaveldioxide terecht als in het Ruhrgebied! De gevolgen voor de bodem en alles wat erop en erin zit, zijn te raden. En dan de watervervuiling. Meer dan de helft van het afvalwater komt ongestoord in meren en rivieren terecht. Nog maar 6% van het rivierwater is bruikbaar voor drinkwaterbereiding, en het zwemmen in de Oostzee is op vele plaatsen verboden. Gelukkig worden de milieubewegingen in de Oostelijke landen steeds actiever. Polen neemt hierbij het voortouw. Ter ondersteuning van de Poolse milieubeweging is onlangs de Stichting Milieucontact Polen-Nederland opgezet. Deze Stichting gaat de contacten tussen Poolse en Nederlandse milieubeschermers bevorderen en zal een aantal specifieke projecten, gericht op zaken als afvalverwerking en energiebesparing, gaan begeleiden. Hiervoor is geld nodig. De Stichting is dan ook bezig met het opstarten van een wervingscampagne. Voor meer informatie: Stichting Milieucontact Polen-Nederland, Postbus 5627, 1007 AP Amsterdam. Tel. 020-853857 (Marga Verheijen).

Wolf, en daarmee ook het behoud op mondiale schaal van wilde vleeseters in het algemeen, een hachelijke zaak. HdN

Voor meer informatie of adhesie:

PORTUGAL: Grupo Lobo
Departamento de Zoologia
Faculdade de Ciências de Lisboa
Rua da Escola Politécnica 58
Lisboa Portugal

CANADA: Mrs Jill Seaton Box 178
Manson's Landing B.C. VOP 1KO
Canada

ZWEDEN: Svenska Naturskydds-
föreningen Box 6400
S-113 82 Stockholm Zweden

Trekvogeljacht

Op trekvogels wordt in heel Europa gejaagd. Nederlanders knallen houtsnippen en ganzen uit de lucht; Italianen schieten op alles wat beweegt. Het Göttinger

Umweltzentrum heeft het initiatief genomen voor een zoveelste internationale actie. De bedoeling is dat jongeren uit allerlei landen in september een tour door Italië maken. Hierbij wordt op alle mogelijke fronten gediscussieerd, en wordt en passant nog wat gedemonstreerd ook. Doel is om te proberen de mentaliteit van het jagersvolkje te doorgronden, om zodoende te weten te komen hoe deze mentaliteit te veranderen is. Verder: overleg op Europees niveau en coördinatie van toekomstige acties. Men heeft voor deze tour nog enige jeugdige, kritische Nederlanders nodig. Wie zich geroepen voelt, schrijft naar: R.Brömer, Hospitalstr.24, D-3400 Göttingen, West-Duitsland. Voor de volgende tour zijn de randmeerpolders ten tijde van de ganzenjacht wellicht een aardig idee.

RD.